

FEDERAL BİR DÜNYA NIZAMI TASARILARI

Yazan : Doçent Dr. İlhan LÜTEM

1. 1918 - 1939 devresi — 2. Tasarılarla genel bakış — 3. George E. Catlin ve Clarence K. Streit'in fikirleri — 4. Ely Culbertson'un Dünya Federasyonu tasarısı — 5. Dünya Hükümeti Problemi — 6. II. Cihan savaşından sonra federal bir Avrupa kurma gayretleri — 7. Avrupa Konseyinin teşekkülü.

1 -- 1918 - 1939 Devresi :

1938 den ikinci Cihan savaşının başladığı tarihe kadar geçen devre zarfında dünyaya bir nizam verme bakımından iki temayül belirir: Tek bir dünya taraftarlarının fikir ve plânları; geniş bir teşkilât fikrini fazla ces'urane bulup işe bölgelerden başlamak gerektiğini iddia edenlerin düşünceleri.. Birinciler, Milletler Cemiyetine has bir fikir olan fakat Cemiyetin bir türlü tatbik edemediği cihansümmüllük prensibine sadık kahyorlar, ikinciler ise coğrafi sahada, siyasi ve iktisadi sahalarda ayrılıklar bulunduğunu müşahede ederek özel gruplar kurmanın münasip olacağına inanıyorlardı. Ademi merkezîyetçilik, kıt'acılık, bölgecilik onların fikirlerinden neş'et etmiştir denebilir.

Birkaç misal vermek icabederse Lokarno Pakt'ını, Küçük Antant Pakt'ını, Balkan Antant'ını, Roma anlaşmalarını, Baltık Birliğini hatırlatabiliriz (1). Daha mahdut anlaşmalara misal olarak: Oslo Grubunu, Merkez Avrupa'nın iktisadi kalkınması için 1932 tarihli "Plân Constructif Français" yi, 1935 tarihli Tuna Pakt'ını sayabiliriz.

Küçük Antant, 1921 - 1922 yıllarında yapılan iki taraflı anlaşmalarla kurulmuştu. Üyeleri Romanya, Çekoslovakya ve Yugoslavyadır. 684 bin kilometre sahayı kaplamakta ve 48 milyon nüfusu toplamakta idi. Trianon antlaşması ile çizilmiş olan sınırları korumak belli başlı hedefi idi. Avusturya - Macaristan İmparatorluğunun parçalanmasından yukarıda adları geçen devletler faydalanmış, Macaristan ise büyük zarar görmüştü...

Balkan anlaşması Küçük Antanta nazaran daha geniş emeller gütmekte idi. Yunanistan ile Türkiye arasında maziden kalma bütün pürüzlü

(1) Merkez ve Güney - doğu Avrupa'da federalizm fikrinin gelişmesi hakkında Bk. Raoul Bossy (Cahiers du Monde Nouveau) Ocak 1948 sayısı.

işler kesin olarak halledildikten sonra bu iki memleket yalnız kendi aralarında değil diğer komşuları arasında da iyi komşuluk münasebetlerinin yaratılmasına çalıştılar ve bunda başarı da kazandılar.

Balkan Antantı 1934 Şubatında Atina'da dört devlet arasında imzalandı. Siyasî hedef, âkitlerin Balkan sınırlarının olduğu gibi korunması yani statükonun muhafazası idi.

Roma anlaşmaları ise 1934 ilkbaharında Avusturya, Macaristan ve İtalya arasında imzalanmıştı.

Roma anlaşmalarının siyaset sahasında ilk verimi Avusturya'da Nasjonal - Sosyalist ihtilâli çıktığı zaman İtalyan ordusunun bir kısmının seferber edilerek Brenner geçidine yığılması olmuştur. Bu suretle Mussolini Hitler'i Avusturya işlerine müdahale etmekten alıkoymak istemişti.

Birinci Cihan harbinden sonra bağımsız siyasî varlıklar olarak milletlerarası hayata katılmış olan Letonya, Litvanya ve Estonya dış siyasetlerini ahenk içinde yürütmek ve barışın korunmasına yardım etmek hedefi ile bir anlaşma imzalandılar (2).

Bölge anlaşmaları aktedilmesinin başlıca sebebini Milletler Cemiyeti Teşkilâtının hiçbir zaman üyelerine tam bir emniyet telkin edememiş olmasında aramalıyız. Müsterek güvenliğe varmak için bu güvenliği adım adım elde etmek gerektiği fikri bilhassa hâkim olmuştur (3). Zamanın meşhur formülleri şunlardı: "Vers l'universalisme par le régionalisme" veya: "Du national, par le régional, a l'universel."

Uğradıkları muvaffakiyetsizlikten sırf onları mesul tutmamakla beraber ortada mevcut hakikat bölge anlaşmalarının dış güvenlik ve iktisadi işbirliği meselelerini halledemediği yolundadır.

Bu etüdde bölge anlaşmalarını etraflıca tetkik etmekten ziyade federal bir nizam kurulması yolunda edilen gayretleri ve öne sürülen tasarıları inceliyeceğiz.

Avrupa kıt'asındaki bölge anlaşmalarına mukabil Amerikan kıt'asındaki Pan Amerikanizm cereyanı çok daha müsbet neticeler elde etmiş ve bütün devletlerarası hukukun gidisine tesir edecek kuvvette prensipler ortaya atmıştır. Bu yazıda takip edeceğimiz plân şudur: Önce tasarıları genel olarak sayıp her biri hakkında kısaca malûmat vereceğiz sonra da önemli addettiklerimizin üzerinde etraflıca durmağa gayret edeceğiz. Dünya hükümeti meselesi, ikinci Cihan Savaşından sonra federal bir Avrupa kurma gayretleri ve bu arada Avrupa Konseyinin kurulması inceliyeceğimiz diğer hususları teşkil edecektir.

(2) Erim (Nihad). Bölge Anlaşmaları. "Ulus" gazetesi. 15. 1. 1946.

(3) Neustadt (İlia). Regional Understandings and Federalism. Czechoslovak Yearbook of International Law. Londra 1942. s. 136 - 141.

2 — Tasarılar Genç Bakış :

Birinci Cihan savaşından sonra federal bir düzen kurmak için öne sürülen plânların başında Kont Coudenhove Kalergi'nin Pan - Avrupa Plâmi gelir. Böyle bir birlik teşkili hakkındaki teşebbüsüne Kont, 1922 senesinde girişti. Önce bir Pan - Avrupa Cemiyeti kurdu sonra da bir Avrupa Birliği Programı yayınladı (4).

Kont, Pan - Avrupa adlı eserinde yeni bir Avrupa milliyetçiliği müdafaa etmekte ve rejimleri ne olursa olsun devletleri federal sistem üzerine teşkilâtlandırmanın lüzumu üzerinde durmaktadır. Ancak Büyük Britanya ve Rusya'yı bu federal sisteme ithal etmemektedir. Bundan da gaye Bolşevik tehlikesini önlemektir. 1924 ile 1940 seneleri arasında Pan - Avrupa hareketi kendi ismini taşıyan bir dergiyi muntazaman neşretti. II. Cihan Harbinden az önce Coudenhove - Kalergi fikrini değiştirerek, Avrupa - dışı mafaatlerinden dolayı Avrupa Federal Birliğine ithal etmek istemediği Büyük Britanya'nın birlikte rol oynaması gerektiği tezini müdafaaya başladı. Duff Cooper'in idaresinde bir parlamento Komitesi teşkiline de muvaffak oldu. "Europe must unite" (Avrupa birleşmelidir) adlı eserinde Kont, yeni programını izah etmekte ve bu programı hakiki bir Avrupa ırkı bulunduğu ve bu ırkın Rusya, Panamerikan Birliği ve ilerde Japonya idaresinde Mongol ırklarının hükmü altına girmemesi için birleşmesi gerektiği fikrine istinat ettirmektedir.

Coudenhove - Kalergi, Dominyonları ve Rusya'yı hariç bırakacak bir Avrupa Birliğine tedricen varılması gerektiği kanaatindedir, bu birlik iktisadî otarşiye meyledecek ve İsviçre Anayasasına benzer bir esas teşkilâtı olacaktır. İlk adım olarak bir federal Mahkme ve millî hava ordularının koalisyonundan daha kuvvetli bir federal hava ordusu tesisini teklif etmektedir.

1940 Haziranında Kont, merkezini İsviçre'den Amerika'ya nakletmiş ve orada New-York Milletlerarası Eğitim Enstitüsünün himayesi altında çalışmaya devam etmiştir (5).

1925 yılında Fransız Başbakanı E. Herriot Pan - Avrupa hareketini benimsedi ve hararetle bir taraftarı kesildi. Bir yıl sonra A. Briand'da bu harekete iştirak etti. Pan - Avrupa hareketinin temel prensipleri Briand'ın Fransız hükümeti adına Milletler Cemiyeti Asamblesine sunduğu teklifte mevcuttur (6). O zamanki durumun özeti şudur :

"Milletler Cemiyetinde gereken düzeltilmelerin yapılamaması ve nihayet

(4) Pan - Europa. (New-York, Wein-Leipzig. 1926) Fransızca bası: 1927 dedir.

(5) L'Europe de Demain. Ed. de la Baconniere. Neuchâtel. 1945. s. 108, 109.

(6) Bir Avrupa Federal Birliği Sistemi hakkında Memorandum. 1930.

1929 yılında vahametini duyurmaya başlayan iktisadî buhranın mevcut siyasî ve ekonomik anlaşmazlıkları daha ziyade artırması Briand'ı Avrupa Birliği teşebbüsünü ele almaya sevketti. 5 Eylül 1929 da Milletler Cemiyetinde, Avrupa Milletleri arasında federal bir bağ vücuda getirilmesi teklifinde bulundu. Devletler de Fransız hükümetinin bu hususta bir muhtıra (memorandum) hazırlamasını isteyerek teklifi esas itibariyle kabul ettiler. Briand'ın hazırladığı memorandum 17 Mart 1930 da Avrupa devletlerine verildi. Fransız hükümeti, bu teşebbüsü gerektiren düşüncenin ekonomik buhranın meydana getirdiği tehlikeler karşısında beliren müşterek bir sorum duygusundan doğduğunu açıkladıktan sonra, projenin esas çizgilerini göstermekte idi. Bunlara göre Milletler Cemiyeti üyesi olan bütün Avrupa devletleri temsilcilerinden mürekkep bir Avrupa Konferansı toplanacak ve bu Konferans Birliğin idare organlarından birini teşkil edecektir. Konferans üyeleri arasından ayrılacak temsilciler ile de bir süreli siyasî komite veya Avrupa Komitesi kurulacaktır ki bu da birliğin hem inceleme ve hem de yürütme organı olacaktır. Bu suretle birliğe girecek devletlerin bağımsızlık ve egemenlikleri korunmakla beraber, müşterek siyasî sorum altında bir işbirliği yapılmasını sağlayacak bir sistem meydana getirecektir.

26 devlet Fransız muhturasına cevaplarını gönderdiler. Anketin neticesi bir raporla bildirildi. Prensibde bütün devletler beraber olduklarını söylüyorlardı. Fakat teşkilâta verilecek yetkiler ve ekonomik tedbirler konularında fikirler ve görüşler çok ayrılmıştı. Hattâ Hollanda hükümeti böyle bir birliğin devletlerin egemenlik prensibini tahdit etmeksizin gerçekleşmeyeceğini açıkça yazmıştı. Milletler Cemiyeti bu meseleyi incelemek için Genel Kurulun kararı ile bir "Avrupa Birliği Tetkik Komisyonu" teşkil ederek işi bu komisyona havale etti ve mesele orada, bir çok örnekleri gibi, kâğıt yığınları arasında gömülüp gitti." (7).

Memorandum, devletlerin tam bağımsızlık ve egemenliklerine riayet etmekte idi ve şüphesiz ki plânın en zayıf tarafını egemenlik bakımından bu ısrar teşkil etmektedir. Kuvvetli federal birlik taraftarı olanları bu hiç memnun etmemiştir, öte yandan, aşırı milliyetçiler bakımından plân fazla beynelmilelci idi. Birliğin sırf Milletler Cemiyetine üye olan devletlere hasredilmesi ve o tarihte Rusya'nın ve Türkiye'nin cemiyetde üye bulunmaları Briand plânına yapılan tenkitlerden bir diğerini teşkil etmiştir (8).

(7) Alsan (Z. M.). Dünya Düzeni ve Avrupa Birliği. "İnsan Hakları" Dergisi sayı 7. Temmuz. 1947.

(8) Dangerfield (Royden J.). Plans of Federation. (Federation: the coming Structure of World government). s. 46. vd.

Briand tasarısına itirazlardan biri de esas'dan ziyade şekile aittir. Filhakika "federasyon" teriminin yersizliği belirtilmiş kelimenin kamu hukukundaki anlamının pek münakaşalı olduğu ve tasarıda ancak o da geleceğe muzaf olmak üzere - bir konfederasyondan bahsolunabileceği iddia edilmiştir (9).

Briand, plâni bütün eksikliklerine rağmen bir hareket uyandırmıştır. Federalizm hakkında birçok eserler kaleme alınmış birçok plânlar ortaya atılmış ve her memleketde cemiyetler kurulmuştur.

İngiltere'de kurulan cemiyetlerden biri "New Commonwealth" ismini taşır ve Lord Davis Davies'in "The Problem of Twentieth Century" adlı eserinde ifade edilen fikri yayar. Bu eser Devletler arasında çıkacak anlaşmazlıklar için bir mahkeme kurulmasını ve milletlerarası nizami temin bakımından ise bir polis kuvveti teşkilini öne sürüyordu, bu kuvvet millî orduların bir kombinezonu olmayacak milletler üstü belirli bir mahiyet arzedecekti.

Aynı prensipler I. L. van Der Ieew'un "Why a World Police is Inevitable" (Bir dünya Polisi niçin tesis edilmelidir?) adlı eserinde de izah edilmiş ve yine aynı cemiyet Hans Wehberg ile R. W. Lawson'un monografilerini de tavsiye etmiştir (10).

"The New Commonwealth" kanunun kuvvete istinad etmesine taraftardır. Fakat hakikî bir federal teşriî kuvvetinin teşkiline büyük bir ehemmiyet atfetmektedir. İlk zamanlarda kuvvetlendirilmiş bir Milletler Cemiyeti ile iktifa etmektedir. Bütün devletler siyasi ve iktisadî yasaları ne olursa olsun bir yeni milletlerarası teşkilâta üye olacaklar ve kanun fertlere değil egemenliklerinin bütününe muhafaza edecek üye devletlere tatbik edilecektir.

Bu fikirleri, Lord Davies, 1940 da neşrettiği "Une Europe Fédérée" adlı eserinde de yaymıştır.

1940 da "New Commonwealth" in İngiliz grubu başkanı Mr. Churchill, as - başkanı Duff Cooper idi. Birliğin 1935 ile 1942 arasında yayınladığı "The New Commonwealth Quarterly" Dergisi çok kıymetli yazılar neşretmiştir (11). Yine İngiltere'de Aralık 1933 de "Müterekki Cemiyetler ve Fertler Federasyonu" adında bir diğer Cemiyet kurulmuştur. Kurucu-

(9) Mirkine Guetzévitch ve Georges Scelle. L'Union Européenne. Paris. 1931. S. 26. Bununla ilgili olarak EK. L. Le Fur. Etat fédéral et Confédération d'Etats. ve Durant: Les Etats fédéraux. Paris. 1930.

(10) Hans Wehberg. La théorie et la pratique d'une police internationale. R. W. Lawson. Un plan pour l'organisation d'un service aérien européen.

(11) 1943 de dergi "The London Quarterly of World Affairs" adını almış ve eski kıymetinden kaybetmiştir.

ları arasında C. E. M. Joad, Kingsley Martin, Beverly Nicols, Aldous Huxley, Julian Huxley, David Low, Harold Nicolson, Bertrand Russell, Olaf Stapledon, H. G. Wells, Rebeca West, Barbara Wootton gibi tanınmış bilgin ve yazarların bulunması cemiyetin önemini göstermeğe kâfidir.

Cemiyetin yayınladığı Manifesto (12) hem iç işler hem dış münasebetler hakkında teklif, telkin ve tenkitlerde bulunmaktadır.

İç sahada bilhassa bizim bugün "İnsan Hakları ve Ana Hürriyetler" ile anladığımız hususları incelemekte, dış münasebetlerde ise silâhsızlanma ile başlamak gerektiğini, devletlerin millî egemenliklerinin ortadan kaldırılmasının şart olduğu belirtilmektedir. Müterakki Cemiyetler ve Fertler Federasyonunun gayesi sosyal ve ekonomik bir inşa peşinde olan cemiyet ve fertler arasında onların gayretlerini müsmir bir hale sokmak için temas ve işbirliği temin etmektedir. Milletlerarası münasebetler bir kargaşalık içindedir, istihsal ile istihlâk muvazenesi bozulmuştur, milliyetçi hükümetlerin siyasetleri daima korkuya müracaat ederek vatanperverlik maskesi altında kendi menfaatlerini korumaktır, bu durdurulmadığı takdirde sosyal ahlâk yıkılacak, vergiler artacak, harpler vukubulacak ve medeniyet çökecektir.

Federasyonun takip edeceği siyaset arasında şu noktalar vardır :

I — İktisadî ve siyasi :

- 1) Bölge ve dünya plânı,
- 2) Maliyenin yeniden teşkilatlanması,
- 3) Bir dünya hükümetinin kurulması. Bu :

a) Silâhların ortadan kalkması ve bu silâhların hususî şahıslar tarafından imalinin bertaraf edilmesini,

b) Dünya otoriteleri meydana çıktıkça millî egemenliklerin tedricen ortadan kaldırılmalarını gerektirecektir.

II — Eğitim :

Evrensel bir eğitim sisteminin kurulması.

III — Sosyal :

- 1) Cinsî meseleler,

ferdin şahsî hattı hareketinde (zayıfların ve gençlerin korunması için olanlar müstesna) bütün yasak ve tahditlerden kurtulması.

- 2) Hukuk Reformu,

Ceza kanunu ve medenî kanun ve usulünün modernleştirilmesi.

(12) Manifesto. being the book of the Federation of Progressive Societies and Individuals by. C. E. M. Joad. Londra. 1934.

3) Halkın istifadesini sağlamak için şehir ve kırların plâna bağlanması.

4) Medenî ve Dini hürriyet (13).

Briand, plânını ortaya attığı zaman Cenevrede bir Amerikan muhabiri bulunan Clarence Streit hâdiselerin gelişmesini tam mahallinde müşahede etmiş ve kendi fikirlerini büyük akisler uyandıran "Union Now" adlı kitabında izah etmiştir (14).

İngiltere'de 1938 den beri faaliyetde bulunan "Federal Union" adlı teşekkül Streit'in öne sürdüğü teklifleri benimsemekle beraber asıl gayenin bütün dünyaya şâmil bir federal hükümet kurmak olduğunu tebarüz ettirmiştir. 1939 ve 1940 senelerinde Federal Union birçok üyelere malik olmuştur (15). Harp çıkınca bir durgunluk geçirilmiş mamafih bu sönük devrede dahi bir Avrupa Komitesi teşkil edilmiş, ilk adımın bir Avrupa Federasyonu kurmak olduğu söylenmiş ve harpten sonra bu Avrupa Komitesini bir Avrupa Federalist Teşkilâtı haline koma hususlarında karar alınmıştır.

Harpten sonra Avrupa'da federal bir nizam uğrunda edilen gayretleri daha sonraki bölümlerde tetkik edeceğiz.

İngiltere'de Lionel Curtis'de bir plân kaleme almıştır. Curtis'de birçokları gibi Milletler Cemiyetinin uğradığı muvaffakiyetsizliğin sebebini her devletin kendi egemenliğine bağlanmasında ve milliyetçilikde bulmaktadır. Bir Dünya hükümetine birçok devlete taallük eden hususları halledebilecek yetkileri vermek lâzımdır. Milletler Cemiyetinin başarısızlığa uğramasının bir sebebi de üyeleri fertlere önem vermemesidir (16).

Aynı müellif, ikinci cihan savaşı esnasında yazdığı bir kitapta (17) İngiltere ile Dominyonlar arasında bir federasyon kurulması fikrini müdafaa etmiş ve mümkün olduğu takdirde bu federasyona Amerika Birleşik Devletlerinin ve bazı Batı Avrupa Devletlerinin de girmelerinin doğru olacağını ilâve etmiştir.

H. G. Wells, "New World Order" adlı eserinde ortaya atılan plânların eksik noktalarını tebarüz ettirmiştir. Federasyonların tarihçesi birleşecek sahalar arasında sosyal ve ekonomik bakımdan mühim farklar bulunmaması gerektiğini göstermektedir. Halbuki plân vücuda getirenler bunu

(13) Bütün bu hususların daha etraflı izahı için sözü geçen Manifesto'ya bakılması.

(14) Clarence K. Streit. Union Now. (New-York. 1939) ve Union Now With Britain. (1941).

(15) Üye adedi 12.000'e kadar çıkmıştır.

(16) Lionel Curtis. Civitas Dei. (Londra. 1938).

(17) Lionel Curtis. Faith and Works. Londra 1943.

ve federasyonun güçlüklerini nazarı itibara almamaktadırlar.

Harold Nicolson: "Why Britain is at War" ve: Sir W. Beveridge "Peace by Federation" adlı eserlerinde değişik tekliflerde bulunmuşlardır. H. R. Abercrombie, Johannesburg'da 1942 senesinde yayınladığı "Gelecek Dünya" adlı eserinde (18) Türkiye'yi İslâm Birliğinin başı olarak seçmektedir. Müellif şöyle demektedir: "Türkiye geçmişte teşkilâtçılık hususunda kaabiliyet göstermiştir ve geri cemiyetlere nasıl muamele edileceğini bilir. Türkler ciddi bir şekilde tenkit edilmişlerdir (fakat onlar) geriliğin en aşağı derecesinde bulunan milletlerle başa çıkmışlardır, bu sebeple arada bir sınırlarına hâkim olmamaları mazur görülebilir. Her halde Disraeli'ni onlara gösterdiği dostluk ve isdar ettiği siyaset doğrudur (19). "Türkiye'nin başında bulunacağı İslâm Birliği şu devletlerden teşekkül edecektir: Türkiye, Suriye, Filistin, Mısır, Suudi Arabistan, İran, Irak ve Afganistan. Suriye, Filistin ve Mısır bakımından güçlükler hemen belirir, engeller aşılmıyacak gibi değildir. Büyük Britanya'nın bazı fedakârlıklara katlanması lâzımdır. Filistin bakımından Yahudilerin liderliğinin Türklere büyük yardımı olacaktır. "Müellif, Anglo - Saksonlarla işbirliği edecek ve lider mevkiinde bulunacak bir Türkiye'nin bu görevinde büyük muvaffakiyetler sağlayacağını söylemekte geri devletleri idare hususunda Türklerin kabiliyetine tekrar işaret ederek onların müsamahakâr ve itidal sahibi bir millet olduklarını söylemektedir (20).

II. Cihan harbi esnasında kaleme alınmış bir diğer eser de Ivor Jennings'in Batı Avrupa Federasyonu hakkındaki kitabıdır (21). Kitap hakkında: "Federal Birlik" taraftarlarının tartışmalarının bir özetini ihtiva ediyor denebilir. Jennings önce bir Avrupa federasyonu kurmak ve bundan dünya federasyonuna varmak fikrindedir. Plân, Streit'in ortaya attığı fikirleri harp içinde bir Avrupa'ya uydurabilmesi için tadile uğratmıştır.

Plân ortaya koymakta Amerikalılar İngilizlerden geri kalmamışlardır. Bölge birlikleri kurmak fikrini bilhassa Leslie Buell (22) ve Alfred M. Bingham (23) savunmuştur. Buell, federasyonu bölge birliklerinin kurması gerektiği fikrini öne sürmektedir. Aynı düşünce tarzına Ely

(18) Abercrombie (H. R.): The World to Come. Johannesburg. 1942.

(19) Abercrombie (H. R.). S. g. es. sayfa 194.

(20) Abercrombie (H. R.). s. g. e. sayfa. 223.

(21) Jennings (W. I.). A Federation for Western Europe. (Macmillan. 1940).

(22) Buell (Leslie). Isolated America. (New-York. A. A. Knoph. 1940.).

(23) Bingham (Alfred M.). The U. S. of Europe. (New-York. 1940).

K. Howard. America and the New World Order. New-York. 1940.

Culbertson'da iştirak etmektedir (24). Yine Amerika'da Prof. Catlin, dünya Birliğinin nüvesini Birleşik Devletler ile İngiltere'nin kuracakları bir federasyonun teşkil etmesi gerektiğini ileri sürmüştür (25). K. Howard ise şayet bir dünya birliği kurulacaksa Amerika Birleşik Devletlerinin iştirak etmesi lüzumuna ve oynayacakları role işaret etmiştir.

II. Cihan Savaşı devam ederken harp sonrası için tasavvurların ve plânların pek değişik mahiyet arzemesi bilhassa göze çarpmaktadır. Amerika'da bu husustaki cereyanların bilançosuna bir göz atmak bir fikir verecektir sanıyoruz. Önce, hiç bir plâna lüzum görmiyenler gelir. Bunlar tam infiraticılık taraftarıdır. "Önce Amerika" formülünü daima müdafaa etmişlerdir. Hamilton Fish, Clare Hoffman, H. K. Smith, M. Dies, J. Rankin, E. Cox, L. Ford, Dewey Short, J. P. Thomas v. s. söyledikleri nutuklarda bu görüş tarzını müdafaa etmişlerdir.

II. Amerika Kıt'ası plânı. Baş temsilcisi Charles A. Beard'dür. (Bk. Open Door at Home adlı eseri).

III. Batı Yarım Küresi plânı. (George Jaffin: New World Constitutional Harmony. Columbia Law Review.)

IV. Anglo - Sakson Liderliği (İngiltere ve Amerika) :

a) Merkezden sola temayül: C. K. Streitt'in Union Now'ı.

b) Merkezden sağa temayül: A. B. D. nin yeni bir Dünya ile münasebetleri:

1) İngiltere ile münasebetler. 2) Pasifik münasebetleri. Bu gruba ait olanlar Anglo - Sakson emperyalizmine taraftar gözükmektedirler.

V. Bölge Plânları. Dünyanın federalizme adım adım varmasına taraftarlar (Bk: George Soule: The Lesson of Last Time.)

VI. "İyi Komşuluk" adı verilen değişik plânlar. Bk: L. Curtis: World Order. Glen Clark: Two or Three Gathered Together; Roswell Barnes: A Christian Imperative; Louis Adamie: Two way passage; Hoover ve Gibson: Problems of lasting peace.

VII. Birleşmiş Milletler Düşüncesi.

VIII. Dünya Federasyonu Plânları: a) Ekonomik Plânlar: 1) Hans Hoymann: "Herkes için devamlı barış ve Adalet Plânları"; Bir milletler Bankası için teklif. 2) Otto Tod Mallary: İktisadî Birlik ve Devamlı Barış. b) Tam bir dünya federasyonu. Ely Culbertson: Dünya Federasyonu Plânı.

(24) World Federation Plân. New-York. 1943.

(25) George E. Catlin. Anglo - Saxony and its tradition. (New-York. 1939). Bu düşüncenin ilk temsilcileri arasında bk: Siclair Kennedy. The Pan - Angles (New-York. 1914); John F. Goldsmith. President Randolph as I knew Him. (1935).

IX. Milletler Cemiyeti Plânları. Milletler Cemiyetinde tarih ışığı altında yapılacak tâdiller (26).

Bütün bu plânların hepsinden etraflıca bahsetmeğe yazımızın kadrosu müsait olmadığından içlerinden ancak birkaç tanesinin üzerinde duracağız. Listemiz tam olmaktan uzaktır, buna rağmen federalizm konusunda bilhassa ikinci cihan harbi başlamadan önce ve bu harp devam ederken yeni formüller bulmak birleşmek ve barışı sağlamak hususunda duyulan ihtiyacı belirtmeğe kâfi gelecektir sanıyoruz.

Önce George E. Catlin'in bahsini ettiğimiz eserini ve K. Streit'in Union Now ve Ely Culbertson'un Dünya Federasyonu plânını inceliyeceğiz.

3 — George E. Catlin ve Clarence K. Streit'in fikirleri :

Profesör Catlin, 1939 senesinde kaleme aldığı "Anglo - Saksonluk ve Gelenekleri" adlı eserinde "Anglo - Saksonluğun büyük geleneğinin" sönme ve mahvolma tehlikesi geçirdiğini müşahede ediyor ve bu felâketi önlemek için başlıca iki çare mevcut olduğunu belirtiyor: a) Anglo - Sakson geleneğinde mevcut kıymetleri yeniden meydana çıkarma; b) Anglo - Saksonluğun teşkilâtlanması ve bu teşkilâtın bir federasyon şeklinde olması.

Catlin "büyük gelenek" den kasdettiği kavramı şöyle izah ediyor : Bu insani kıymetler geleneğidir; bunlardan bazıları yüzyıllar boyunca ermiş kimselerin üzerinde ittifak ettikleri öz medeniyet kaideleridir. Bu gelenek boyunca bilhassa Anglo - Sakson milletlerine has olmak üzere bir cereyan vardır ki tesirleri hudutları aşar başkalarının düşünce ve hareketlerine tesir eder. Menbaı 16. yüzyılda bulunan bu cereyan bu güne kadar inkitaa uğramadan akıp gelmiştir. Anglo - Sakson geleneğinin muayyen vasıfları vardır ki şunlardır: Hümanizm veya ferdin şahsına hürmet, hürriyet, tecrübecilik, tolerans, federalizm, demokrasi, ahlâk (27). Bugün insanı insana düşman eden Catlin'in fikrinde, fikirler arasında bulunan ziddiyettir. Fikirler fertlerden daha canlı ve nüfuzludurlar ve çağımızda üç ana fikir vardır: Irk, sınıf ve gelenek fikirleri. Şayet sonuncusu kuvvetli değilse biz "önce fikren sonra da nizami askerler gibi bedenlen Irk'ın ve Sınıf'ın silâhlı doktrinlerinin esiri oluruz."

Fıiliyatda harbin ergeç kaçınılmaz olduğu gözükmektedir ve saydığımız fikirlerden biri bu harpten muzaffer çıkacaktır "ta ki bizim hür

(26) Rugg (Harold). The 1942 Balance Sheet of Plans for the Postwar World. World Peace Plans, New-York. 1943.

(27). Catlin. s. g. e. sayfa III.

cemiyetimiz bakımından Marx'inkinde sınıf harbinin, Hitlerinkinde ırk harbinin uyandırdığından daha kuvvetli bir heyecan vücut bulsun, o takdirde dünyanın geleceğine biz vücut veririz onlar değil" (28).

Kitabının başka bir yerinde Catlin bu üç ana fikir arasında uyuşma zemini bulmanın imkânsızlığına işaret ediyor. İlk mesele harbi önlemek değil - çünkü bu imkânsızdır - fakat o büyük an'anevi kuvvetlerin bu harpten muzaffer çıkabilmesi için onların kuvvetlenmesini temindir. Bu gayeye erişebilmek için de Anglo - Sakson memleketlerinin müşterek geleneklerini yeniden tesbit etmeleri ve açıklamaları lâzımdır. "Bu an için bizim baş ihtiyacımız hayatı yaşanmaya değer kılacak kıymetleri bulmak ve teyit etmektir" (29). İkinci ihtiyaç ise kurulacak Anglo - Sakson teşkilâtının federasyon şeklinde olmasıdır. Federasyon, kültürel bir cemiyete istinad edecektir. Diğer milletler ile edilecek işbirliği de sadece kültür sahasına istinat edecektir.

Catlin, bu şekilde kurulan bir federasyonun ilerde cihanşümul bir mahiyet alabileceğinden de bahsediyorsa da bunun nasıl vukubulabileceği hususunda hiçbir yol göstermemektedir (30).

Clarence K. Streit'e gelince: 1939 da yazdığı "Union Now" adlı ilk eserinde Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere ile birlikte 15 demokrasinin birleşmesini teklif etmiş, harp esnasında kaleme aldığı kitapta ise İngiltere ile Amerika'nın derhal birleşmeleri lüzumunu izah etmiştir. Union Now kitabının Anglo - Sakson âleminde olduğu kadar Avrupa kıtasında da büyük akisleri olmuştur. Bu kitapta Streit'in birleşmelerini arzu ettiği 15 devlet şunlardır: Avusturalya, Belçika, Kanada, Danimarka, Finlândiya, Fransa, İrlanda, Hollanda, Yeni - Zelanda, Norveç, İsveç, İsviçre, Kuzey Afrika Birliği, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri.

Bu listeye ithal edilenler kadar hariç bırakılanlar için de bir sebep gösterilmemiştir. Streit'in arzusu mütecavizlere karşı bir ittifak olmadığı gibi harbi kanun dışı etmek de değildir. Federal Birlik anlamı şahsın hürriyeti ve devri kabil olmayan hakları üzerine bina edilmiştir. Bu sebeptendir ki ancak sayılan devletler Birliğe ithal edilmiştir. Bunların ithal edilmelerinin sebebi demokrasi olmalarından ziyade ferdi hakların himaye edileceğine dair hakiki teminat göstermelerindedir. Şayet Rusya'da böyle bir teminat verebilse, Streit'in fikrine göre federasyona girebilir (31).

(28) Catlin. s. g. e sayfa 105.

(29) Catlin. s. g. e. sayfa 6.

(30) Catlin'in fikirlerinin daha geniş izahı için Bk: Steinbicker (Paul). The Streit and Catlin proposals. Federation. Univ. of Oklahoma Press. 1944.

(31) Keeton (G.). Federalism and World Order. The New Commonwealth Quarterly vol. V. no. I. Haziran 1939

Tabii o tarihte mihver devletlerinin girmelerine de imkân yoktur. Demokrasi ile idareye daha hazır bulunmayan milletler için Streit vesayet rejimini tavsiye etmektedir. Meseleye sömürgeler ve Hindistan dolayısı ile temas eden müellif vesayet rejimine tâbi tutulduktan sonra bu kütlelerin tedricen federasyon vatandaşlığına alınacaklarını ilâve etmektedir. Asyanın ileri memleketleri bakımından durum ne olacaktır, bundan bahis yoktur, hattâ Hindistan ve sömürgeler bakımından sistem nasıl işliyecektir bu da tasrih edilmiş değildir (32). Streit plânının özeti şudur : (33)

Madde I — İnsan Hakları Beyannamesini ihtiva etmektedir ve Amerikan Anayasasında ferdin durumunu teminat altına alan hükümlere benzer hususâtı hâvidir.

Madde II — Birlik vatandaşlığını ve Birliğin sahasını tesbit etmektedir. Birliğin kendi kendini idare eden devletlerinde doğmuş veya vatandaşlığa kabul edilmiş şahıslar birlik vatandaşı addedilecektir. 21 yaşından yukarı olanlar - akıl malûlleri ve mücrimler müstesna - birlik seçimlerinde oy verebileceklerdir.

Birlik sahası ilk onbeş üye devletin arazisinden tereküp edecektir (Kitabın 1941 yazılışında yalnız Amerika ve Britanya Müsterek Ülkesi Devletleri).

Madde III — Birliğin ve devletlerin yetkilerine taallûk etmektedir. Birliğe tanınan yetkiler A. B. D. Anayasasında merkezi hükümete tanınan yetkileri andırmaktadır. Ezcümle şunları ihtiva etmektedir: Her nevi vergi koymak ve toplamak, dış münasebetleri idare etmek, birliğin savunmasını temin, kara, hava, deniz kuvvetleri vücuda getirmek ve kontrol etmek, devletlerarası ticareti tanzim, para basımı, posta servisini ve devletlerarası münakaleyi tanzim, vatandaşlığa kabul, birliğe yeni devletleri ithal.

Birliğe yasak edilen hususlar ise: Müsterek bir din kabulü; devletlerarası ticarete vergi ve gümrük resmi koymak, bir devlet lehine ticarî imtiyazlar tanımak. Bundan maada birliğe sarahatan tanınmamış ve devletlere yasak edilmemiş olan yetkiler devletlere veya millete hasredilmiştir. Her devlet demokratik bir hükümet şekline malik olacak tecavüz ve dahilî kargaşalık halinde himaye edilecektir. Her devletin bir milis ve polis kuvveti bulundurma hakkı vardır, fakat ancak tecavüze uğradığı takdirde harbe girişebilir. Devletler Birliğin rızası olmaksızın devletlerarası ti-

(32) Greene (Roger S.), Asia and Africa and the Union of the Free. "The New Commonwealth Quarterly", vol. V. no. 3. Ocak. 1939.

(33) Streit. s. g. e. sayfa 243 - 251.

caret veya ulaştırma bakımından engeller isdar edemezler veya diğer devletlerle ve yabancı hükümetlerle anlaşma aktelemeler.

Madde IV — Birliğin teşrii organlarından bahseder. İlk Anayasa tasarısında iki meclis vardı. Birinci Meclisde nüfus nisbetine göre üç yıl için seçilecek temsilciler bulunacaktı. Her milyon nüfus için I den fazla temsilci olmayacaktı. Yüksek Meclis de halk oyu ile 8 sene için seçilecekti, nüfus nazarı itibara alınmaksızın her devletin iki temsilcisi bulunacaktı, buna her yirmi beş milyon nüfus için iki temsilci daha eklenecekti.

Streit, ikinci kitabında bu esasları gözden geçirmiş ve harp yüzünden tek meclisli bir Kongre ileri sürmüştür. Bu meclisde önce nüfus nazarı itibara alınmaksızın her devletin I temsilcisi olacak kendi kendini idare eden her 5 milyon nüfus'un vereceği temsilci buna eklenecekti.

Madde V — Yürütme erkine taallük eder. İcra kuvvetini beş kişilik bir Meclis teşkil edecektir. Bu beş kişinin 3 ünü birlik seçmenleri doğrudan doğruya seçecekler her teşrii meclis ise kendi üyeleri arasından birer temsilci verecektir. İcra Meclisi bütün normal hallerde çoğunlukla karar verecektir. Meclis silâhli kuvvetlerin kumandasını elinde bulunduracak ve normal hallerde icra kuvvetine sahip olan kimsenin haiz olduğu bütün yetkilere malik bulunacaktır. Burada garip bir hükme rastlanmaktadır, o da İcra Meclisinin Anayasanın sarahaten kendisine hasretmediği icra yetkileri bir başkana devredeceğine dair olandır.

Bu başbakan bir kabine kuracak, bu kabine Senatonun veya meclisin itimadını kaybedinceye kadar iş başında kalacaktır, kaybettiği takdirde Meclis yeni bir başbakan seçecektir. 1941 plâni icra kuvvetinin tanzimi bakımından birçok tâdiller ihtiva etmektedir.

Madde VI — Birliğin adli kudretini tesbit etmektedir. Burada da Amerika Birleşik Devletleri Anayasası misal olarak alınmaktadır. Devletler ve değişik devletlerin vatandaşları arasında da çıkacak anlaşmazlıkları halledecektir. Bir yüksek mahkeme kurulması hakkında da hüküm vardır, birlik Kongresinin gerekli sair mahkemeler kurmak yetkisi de olacaktır.

Madde VII — Anayasada yapılacak değişikliklere aittir. Amerikan Anayasasından birçok noktalarda ayrılmaktadır. Değişiklikler, Kongrenin her iki Meclisinde üçde iki çoğunlukla vukubulur, bu değişikliği İcra Meclisinin 5 de üçünün kabul etmesi lâzımdır, veya her meclisde ayrı ayrı üçde iki çoğunluk ve İcra Meclisinin 5 üyesinin de ittifakı ile veya üye devletlerin yarısında oy verenlerin en az dörtte birinin verecekleri dilekçelerle.

Madde VIII — Teferruata ait hükümleri ihtiva etmektedir.

Madde IX — “Bu Anayasanın Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık ve Fransa, veya on devletden herhangi biri tarafından tasdiki yürürlüğe girmesi için kâfidir” demektedir.

Georges Scelle, Streit'in kitabının neşredildiği sene yazdığı bir makalede (34) “Union Now” in bazı hususlarını tenkit etmiştir. Scelle'in kanaatinde federal bir Anayasa tasarlamaadan önce aşılması lâzım gelen bazı engeller vardır. Scelle şöyle izah ediyor: “Milletlerarası Teşkilâtın temel taşı olarak devletin yerine ferdin ikame edilmesi hakikatte Milletler Cemiyetinin bir halk'ı mevcut olmasını; kendi varlığını ve tesanüdünü idrak eden devletlerarası hakikî bir cemiyetin teşekkül etmesini istilzam eder. İmdi, bu tesanüt ancak entelektüel bir zümre tarafından “aklı” bir şekilde sezilmektedir, bu zümre üyeleri ait oldukları millî topluluğa yüklenmekten ve böylelikle devleti diğerleri muvacesesinde atlamış durumuna sokmaktan korkarak milletlerarası tesanüdün müdafaası uğrunda gerekli fedakârlıkları tavsiyeden çekinmektedirler.

Diğer hükümetlerin yapılan fedakârlığa iştirâk etmemeleri ve müzakereleri kendi çıkarlarına kullanmaları endişesi bütün meseleye hâkimdir. Bu endişe halk kütlesinde evleviyetle daha da fazla olacaktır, çünkü bu endişe millî (préjugé) nin ikide bir tazelenen inhisarcı refleksleri ile yaşamaktadır. Aynı endişe devlet idarecilerinde de bulunacaktır çünkü bunlar bir yandan ezici bir sorum yaratan muayyen bir müşterek mâmleki korumak vazifesini yüklenmişlerdir; diğer yandan ellerinde bulunan

İktidarın nimet ve imtiyazlarından vazgeçmek insiyakî olarak işlerine gelmiyecektir.

İşte, kanunlar ve bir idare sistemi ile iktifa etmeyip herhangi bir isyan hareketini dahi bastıracak müeyyideleri havi bir federasyon anayasası hazırlamadan evvel durumu anlamamazlıktan doğan ve cihanşümûl bir mukavemetden husul bulan psikolojik haleti ortadan kaldırmak lâzımdır. “Union Now” müellifi ise meselenin bu yönünü halledilmiş addetmektedir” (35).

Scelle, müellifin devletden kurtulmak istediğini fakat yine de bir meb'usan meclisi ve bir senato teşkil ederek temel unsur olarak devlete müracaat ettiğini söylemektedir. Her devlet muayyen adette temsileci yolhyacaktır. Durum böyle olunca Milletler Cemiyetinde bulunan anti - demokratik unsurlar Streit'in kurulmasını arzu ettiği birliği malûl kılacak-

(34) Scelle (Georges). Union v. League. “The New Commonwealth Quarterly” vol. V. no. 3. Ocak. 1939.

(35) Scelle. s. g. m. sayfa 210.

tır. Filhakika müellif devletler arasındaki bu sözde eşitliği büyük devletlerin temsilci adedini artırarak önlemek istemektedir (Fransa ve İngiltere iki yerine dört, Amerika Birleşik Devletleri. 10) Fakat herhalde sosyal bakımdan Fransa ve İngiltere Danimarka ve Luxembourg'dan iki mislinden daha fazla nüfusu temsil ederler. Amerika Birleşik Devletleri ise Finlandiya veya Nikaragua'dan beş defadan daha fazlayı...

Burada aşılılmıyacak bir engel mevcuttur. O zaman da devleti devlet olarak mütalâa edeceğimiz demektir, bu takdirde bahis mevzuu olan Mısır veya İngiliz İmparatorluğu olsun devlet devlettir ve Federasyondan bahsolunduğu zaman ve halen devletler arasında taksim olunmuş ve devlet menfaatlerine ve devletlerarası münasebetlere istinaden yaşayan siyasi âlem teşkilâta bağlanmak istendiğinde devleti nazarı itibara almamak mümkün değildir. Bu takdirde ise daimî bir tehlike mevcuttur: Bölgeci zihniyetin iştirâki zihniyete ve devletlerarası (koalisyon) ların müşterek menfaate galebe etmesi tehlikesi. Bu yalnız Senato'da vukubulmaz temsilciler Meclisinde de olabilir. Filhakika milletvekilleri vatandaşlar tarafından seçilecektir fakat bu her devlet içinde devletin seçim kurulları tarafından vukubulacaktır. Acaba bu milletvekilleri, Birliğin işleme mekanizmasına Senatörlerinkine veya Milletler Cemiyeti Konsey veya Asamblesinde bulunan üyelerinkine benzer millî bir zihniyet sokmıyacaklar mıdır?

Federalist inşa ne kadar acele yapılırsa devlet (virüs) ü o kadar faal olmayacak mıdır?" (36).

Clarence Streit, harpten sonra plânında değişiklik yapmış ve önce 15 demokrasiden ibaret olan birliğin üyeliğini Atlantik Paktını imzalamış olan yedi devlete münhasır kılmıştır. Mamafih kapı diğer demokrasilere de açık bırakılmıştır. Streit, kendisini destekleyenler ile birlikte, "Atlantik Birliği Komitesi" (Atlantic Union Committee) adında bir teşekkül kurmuştur. Komiteye dahil olan mümtaz ve nüfuz sahibi eşhas arasında Yüksek Mahkeme eski yargılarından Owen J. Roberts, eski dış işleri bakan muavinlerinden Will Clayton, eski harbiye bakanı Robert Patterson, tarihçi Herbert Agar, kimyager Harold Urey gibi simalar vardır.

Halen Amerika Birleşik Devletlerinde Streit'in öncülüğünü ettiği harekete benzer bir hareket de Cord Meyer Jr.'un ortaya attığı "Birleşmiş Dünya Federalistleri" (United World Federalist) teşkilidir.

II. Cihan savaşında pek tehlikeli bir şekilde yaralanan bu genç subay, terhis edilince hayatını barış uğrunda mücadeleye hasretmiştir. Dünya fedaralistleri gayelerine Birleşmiş Milletler vasıtası ile varmak

niyetindedirler, onların kanaatine yedi devlete münhasır olan Streit planını komünist olmayan devletleri birbirinden ayıracaktır. Dünya Federalistleri Birleşmiş Milletler Teşkilâtını dünya hükümeti haline sokmak istemekde ve şayet Rusya hariç kılırsa diğer Milletler onsuz yollarına devam edebilir demektedirler.

Streit'in planı uyandırdığı alaka nisbetinde tenkide maruz kalmış ve bilhassa resmî mahfiller tarafından şüphe ile karşılanmıştır. İngilizler Streit'in tekliflerine müsamaha göstermekle beraber Amerika'nın 49'uncu devleti haline girmekten çekinmişler ve planı ciddiye almamışlardır. Amerika'nın resmî mahfili ise bugünkü günde Amerika Birleşik Devletlerinin müttefikleri ile para, borçlar, muhaceret v.s gibi hususlarda münakaşaya girişmenin Atlantik Devletlerini birleştireceğine ayracağını ileri sürmüş ve bu planın ne Amerika'da ne hariçte kuvvetle arzu edildiğine dair emare olmadığını iddia etmiştir.

Mamafih devrimizin cnder idealistlerinden biri olan Streit mücadelesine devam etmekde ve neşrettiği "Freedom and Union" adlı bir dergide fikir ve ideallerini aksettirmeğe uğraşmaktadır.

4 — Ely Culbertson'un Dünya Federasyonu Tasarısı :

E. Culbertson (37) kendi tasarısını (38) izaha girişmeden önce devamlı bir sulhün korunmasına mâni olan üç yanlış düşünceye bahsetmektedir. Bunlar sırası ile: Milletler Cemiyetini canlandırmak; C. Streit'in "Union Now" ı; ve Uzun Mütareke devresidir.

Milletler Cemiyetini kuranlar iki uyumsuz prensibi yan yana getirmişlerdir :

"Milletlerin **hudutsuz** egemenliği prensibi ile milletlerin egemen hukuka tâbi olmaları prensibini.... Bunun neticesinde Milletler Cemiyeti çok geçmeden kukla sefirlerden mürekkep bir Babil kulesi halini almıştır." "... Cemiyet galip devletlerin eseridir. (Muzaffer müttefik kuvvetler ara-

(37) Ely Culbertson daha ziyade bir oyunun büyük ustası olarak tanınmıştır. Onun kâğıt oyunları ile meşguliyeti bir eğlence hududunu aşmamıştır. Kendisi bir Amerikan maden mühendisinin oğludur, annesi Kafkasyalı bir generalin kızıdır. Çocukluk devirlerini Rusya'da geçirmiştir. Çarlık Rusyasının istibdadını pek erken tatmış ve hapisde geçirdiği müddet zarfında insanları sevmeyi ve anlamayı öğrenmiştir. Amerika'ya geldikten sonra bilhassa kütle psikolojisi üzerinde tetkikde bulunmuştur. Altı büyük üniversitede okumuştur. Felsefe, iktisat, tarih sahalarında ihtisaslaşmıştır. İnsanlar arasında sulhü temin edeceğini umduğu bu tasarısı için onu bütün hayatınca meşgul etmiştir denebilir.

(38) Culbertson (Ely). Summary of The World Federation Plan (an outline of a practical and detailed plan for World Settlement.) London, 1943.

sında daima vukubulduğu üzere) İngiliz - Fransız ittifakı şüphe ve rekabet neticesinde sarsılınca Cemiyet'de felce uğramıştır."

Dünya meselelerinin doğru bir şekilde halli Milletler Cemiyetine can verme uğrunda harcanacak boş gayretlerle değil, Wilson'un büyük idealinin sarsılmaz temelleri üzerine yeni bir Milletler Binası kurmaya çalışılarak temin edilebilir..."

Clarence Streit'in eserine gelince, Culbertson bunun esas hatasını bugünün hâkim kuvveti olan milliyetçiliği bir anayasa kaleme alarak kolayca ortadan kaldırmabileceğini zannetmiş olmasında bulmaktadır. "Amerika Birleşik Devletleri Anayasası birbirlerine müşterek bir dil, coğrafya ve menfaatlerle bağlı olan bir millete tatbik edildiği zaman harikülâde bir vesika olma vasfını muhafaza eder, fakat Streit tarafından öne sürüldüğü gibi değişik ırk ve milletlere tatbik edilirse hemen her maddesinde akamete uğrar. Yeryüzündeki milletlerin, bugün müşterek bir demokratik ideoloji vasıtası ile birleşeceklerini iddia etmek Rus köylüsünün Karl Marx'ın Manifesto'su uğruna savaştığını söylemek kadar yanlış olur" (39). Bir de bir barış antlaşması akdi yerine uzun bir mütareke devresi tavsiye edenler vardır. Culbertson'un plânı intibak veya mütareke devresini iki sene olarak tesbit etmiştir: Halbuki uzun mütareke fikrini müdafaa edenlerin gayesi harpten sonra milletlerin bağımsız siyasî organlarını restore etmek değil mevcut harp kontrollerini değişik iktisadî tedbirler umulan tesirlerini hasta dünya üzerinde gösterinceye kada devam ettirmektir.

Uzun mütareke teklifi iki faraziyeyle istinad etmektedir ki ikisi de yanlıştır: 1) Birleşmiş Milletler otomatik olarak harp sonrası devresinde de "Birleşmiş" kalacaklardır; 2) Harp sonrasında sarfedilecek muazzam paralar bütün milletlerin iktisadî seviyesini yükseltcecek ve harp sebebi ortadan kalkacaktır.

"Birleşmiş Milletler" terimi müşterek düşmanın doğurduğu korku müttefiklerin birbirlerinin ihtiraslarının tevlit ettiği tehlikeden büyük olduğu müddetçe bir mesnede sahip olacaktır. Fakat bir defa Alman ve Japon tehlikesi ortadan kalkınca eski tarihi korku ve ihtiraslar yeni harplere doğru yol almaya başlayacaklardır. Birleşmiş Milletlerde büyük devletlerden herbirinin - İngitere, Rusya, Çin, ve A. B. D. - kendi iktisadî, ideolojisi ve siyasî nizamı vardır, millî emelleri geniş bir şekilde ve temelden ayrıdır.

"Uzun mütareke taraftarlarını ikinci faraziyesine gelince... kimse iktisadî âmillerin önemini ve sosyal haksızlıkları ortadan kaldırmannın lü-

(39) Culbertson. S. g. e. sayfa 10, 11.

zumunu reddetmez. Dünya Federasyonu Plânı iktisadî kalkınmaya bölge bakımından olduğu kadar cihan çapında olmak üzere de yer vermiştir, fakat bu iktisadî siyasetin önüne almayı gerektirmez...”

“Devamlı barış meselesini halletmek isterken yapılacak ilk şey harbin sebeplerine hücum etmek değil. (bunlar adette pek çoktur) kullanılan vasıtaları ortadan kaldırmaktır (bunlar azdır). Bu vasıtalar kara, deniz ve havada kullanılan ağır silâhlardır. Şayet bu silâhları devamlı bir şekilde dünya federasyonunun kontrolü altına koyabilirsek; ve şayet aynı zamanda herhangi bir mütecavize karşı bütün milletlerin devamlı ve otomatik bir şekilde birleşmelerini temin edebilirsek milletlerarası gangsterleri fiilen silâhtan tecrid edebilir ve onların sulhperver milletlere saldırmalarını önleyebiliriz. Ancak ve ancak o takdirde bizim harbe karşı hücumumuzda ikinci safı teşkil edecek olan iktisadî ve kültürel kalkınmayı teşkilâtlandırabiliriz.

Dünya milletlerini ekonomik esaretden kurtarmadan önce harp ilâhlarını zincire vurmamız lâzımdır. Sefaletten kurtulma hürriyetinden evvel Harpten kurtulma hürriyeti vardır (40).

Culbertson'un Dünya Federasyonu plânı Dünya Federasyonu Anayasasında mündemiçtir, bu ise üç ayrı antlaşmayı ihtiva eder :

Dünya Federasyonu üyeleri arasında tedafüi ittifak antlaşması.

Almanya ve müttetikleri ile akdedilecek barış antlaşması.

Daimî işbirliği antlaşması (Geçiş devresinden sonra otomatik olarak yürürlüğe girecektir.)

BÖLGE PRENSİBİ : Dünya onbir bölgeye taksim edilecektir. Her bölge bir veya daha fazla egemen devletten ve şayet varsa onların sömürgelerinden teşekkül edecektir.

Her bölge tabii bir iktisadî, psiko - sosyal ve geo - politik bir küle teşkil eder ve tarım, sanayi ve hammaddeler bakımından makûl bir muvazne mevcut olacak şekilde tesbit olunur.

Her bölge bir **Bölge Federasyonu** halini alır. Egemen üye devletlerin temsilcileri her bölge federasyonunun hükümetini teşkil ederler. Yetkiler tahdid edilmiştir. Bölge federasyonlarının temsilcileri Dünya Federasyonu hükümetini kurarlar. Bunların da yetkileri mahduttur.

Dokuz Bölge Federasyonu egemen; ikisi muhtardır. 9 egemen bölge federasyonu şunlardır: Amerikan, İngiliz - Lâtin, Avrupa, Cermen, Orta - Avrupa, Rus, Orta - Şark, Çin ve Japon. İki muhtar bölge federasyonu:

(40) Culbertson. s. g. e. sayfa 14.

Biri Amerika Birleşik Devletlerinin, diğeri Büyük Britanyanın geçici vesaleti altında olmak üzere: Malenezya ve Hint'dir.

Culbertson, bölge esasını şu şekilde izah etmektedir: "Millî devlet bugün hâkim - kuvveti teşkil etmektedir, harbden sonra uzun bir müddet daha teşkil etmekte devam edecektir.

Milliyetçilik kanun çıkarılarak ilga edilemez, bu millet - devletlerden dünya teşkilâtında istifade edinilmeğe adetlerinin çokluğu mânidir. Plân bu güçlüğü, 70 kadar egemen millet ile Dünya Federasyonu arasına bölge federasyonları sıkıştırarak halletmiştir.

"Bölge federasyonunun her biri dünya federasyonu içinde faal bir rol oynarken kendine vücut veren üye - devletleri de bir araya toplayan bir kuvvet olacaktır.

Bölgeler yalnız siyasi ve iktisadi faktörlerin tesiri ile kurulmayacak önemli sosyal - psikoloji unsurunu da göz önünde tutacaktır...

... Dünya tabii olarak aşağı yukarı onbir bölgeye ayrılmış bulunmaktadır. Her bölgeye vücut veren milletler kendilerini diğer bölge devletlerinden tefrik eden aynı kültür iktisat ve geleneklere sahiptirler. Bunlar psiko - sosyal kuvvetlere istinat ederler, bu kuvvetler ise tarih, gelenek, kültür hukuk ve ekseriya dil ve iktisat'dan neş'et ederler." Culbertson, bölge federasyonlarının taksimini, eklediğimiz listedeki gibi yapmaktadır. Her grupta ismi ilk geçen devlete "initiating - state" (öncü devlet) adını vermektedir. Bu en fazla nüfusa sahip devlettir. Devletlerin hudutları ve sömürgeleri Aralık 1936 da mevcut olanlardır.

Bölge Federasyonu	Egemen Devletler	Sömürge çıkarma ve ilâveler.
Amerikan	Amerika Birleşik Devletleri ve bütün Latin-Amerika Cumhuriyetleri	ilâveler: Halen Amerikan olmayan, Batı-Yarım Küresindeki arazi.
İngiliz	Birleşik Krallık, Kanada, Avustralya ve Yeni Zelânda	ilâveler: Mozambik, Cibuti, Habesh-Güney-Afrika Birliği, Avustan ve Doğu İtalyan Afrika'sının geri kalan kısmı. Çıkarmalar: Hong-Kong, Kuzey - Batı Afrikası ve Batı - Yarım Küresi posesiyonları.
Latin-Avrupa	Fransa, İtalya, İspanya, Portekiz. (Vatikan için hususi müstemlekeleri ve Liberia. Statü. Bk: Culbertson plânı sayfa 28)	ilâveler: İngiliz, Kuzey Batı Afrika Çıkarmalar: Belçika Kongosu, Portekiz Mozambik'i, Makao, Timor, Angola.

Cermen	Almanya ve Avusturya.	Batı - Yarım Küresi posesiyonları. İlaveler: Belçika Kongosu, Angola ve Güney Sudan.
Orta-Avrupa	Polonya, Lituanya, Çekoslovakya, Romanya, Macaristan, Yugoslavya, Bulgaristan, Arnavutluk ve Yunanistan	İlave ve çıkarma yoktur. Yugoslav- ya dahilindeki devletler muhtar ola- caklardır.
Orta-Şark	Türkiye, İran, Irak, Suriye, Filistin, Birleşik Arabistan, Afganistan ve Mısır (Kuzey Sudan ile)	
Rus	S. S. C. B. (Estonya ve Latviadaki muhtar devletlerle) Baserabya, Prut ve Tuna nehirlerine kadar; Finlandiya ile stratejik hudut, Mongolya ve Polonya Ukraynasının bir kısmı (plebisite tâbi)	
Çin	Çin, Mançurya, Formosa'yı Tibet ve İslâm Sinkiang muhtar ve diğer eski ecebi imtiyaz olacaktır. ve sömürgeleri ihtiva etmek üzere	
Japon	Japonya (1894 hudutları zaid güney Sakalin) ve egemen Kore.	

Muhtar Bölge Federasyonları:

Malenazya	Filipin ve Tailand egemen devletleri, Holanda Endonezya'sı (Holanda egemenliğinde), Hindicini (Fransız egemenliğinde), İngiliz ve Fransız hâkimiyetinde bulunanlar müstesna Batı - Yarım küresi dışında kalan bütün küçük adalar. (Malenezya federasyonu egemenliğinde).
Hint	Malenezya Bölge federasyonuna vücut veren devletler değil fakat bölge federasyonu hükümetinin kendisi bölge egemenliğini elde edinceye kadar Amerika Birleşik Devletlerinin vesayeti altında kalacaktır. Malenezya Federasyonunun seçilmiş noktalarında Amerika Birleşik Devletlerinin Dünya Polis kuvvetleri, hava ve bahri üsler işgal edeceklerdir.
Bir yere bağlı olmayan blok.	Hindistan. — Dominyon veya Hindistan bölge federasyonunu teşkil eden devletlerin aynen egemen statüleri. Bölge egemenliği elde edilinceye kadar İngiliz siyaseti. Holanda, Norveç, Danimarka, İsveç, Finlandiya ve İrlanda. (Bu memleketler plebisit neticesinde komşu bölge federasyonlardan herhangi birine ihkak edebilirler.)

Culbertson, bir bölgeden diğer bölgeye geçmek için gerekli şartlara, geçit hakkına su yolları ve boğazlara sömürge ahalisinin haklarına, Afrika meselesine, Vatikan Sitesine, Filistin Statüsüne ayrı ayrı temas ettikten sonra (41) Dünya Federasyonunun kuruluşunu izah etmektedir.

Bunun için üç devreden geçilecektir. Birinci devre harp devam ederken bir geçici hükümet gerektirecektir. II inci devre geçiş devresidir. Bu muhascmatın durduğu tarihten itibaren başlayacak ve iki sene devam edecektir (yine geçici hükümet idaresinde). III üncü devre harp sonrası devresidir ve devamlı Hükümet idaresine geçilecektir.

Dünya Federasyonunaa iştirâk eden her öncü devlet tam yetkili bir Muvakkat Dünya Vekili tâyin edecektir. Muvakkat dünya vekillerinin kuracakları Meclisin Dünya Federasyonununun geçici hükümetini teşkil edecektir. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı veya temsilcisi de bu meclisin bir üyesi olacak, geçici hükümetin merkezi Amerika Birleşik Devletlerinde bulunacaktır.

II. Devre yani mütareke veya geçiş devresinde hükümet, sıkıntıda olan milletlerin (eski düşmanlar dahil) kalkınmaları için gerekli iktisadi teşekkülleri kuracak; mağlûp memleketlerde ve evvelce mihverin işgalinde bulunan yerlerde temsili hükümetler tesis edecek; hisseli kuvvet prensibine tevfikân (Quota Force Principle) Dünya Polisini ve dünya Silâhî Tröstünü tâyin edecek; Dünya Federasyonu devamlı hükümetini ve bölge federasyonları hükümetlerinin kurulması ile uğraşacaktır.

İki seneyi aşmayacak olan bu devre sona erince devamlı hükümet otomatik olarak dünyayı idareye başlayacaktır.

Devamlı bir barış için şartlar arasında ağır silâhların terki ve dünyanın bir polis kuvveti tarafından himayesi vardır. Ancak böyle bir kuvvet yaratmak bazı engeller ile karşılaşır. Amerika, İngiltere, Rusya gibi büyük devletler silâhlarını terkedip mukadderatlarını milletlerarası bir kuvvete teslim edecekler midir? Etseler dahi böyle muazzam bir kuvvete malik olacak dünya hükümeti bundan başı dönüp kuvvetini kötüye kullanmayacak mıdır? Dünya kuvveti yaratmak düşüncesi cazib bir düşüncedir. Fakat müşterek güvenliği sağlarken teker teker her milletın güvenliğini de gözetmek lâzımdır. Halen millet ve devletleri kontrol altında bulunduran bazı kudretli psiko-sosyal kuvvetler mevcuttur, bunlardan biri de milliyetçiliktir. Milliyetçilik dünyaya pek büyük faydalar ettiği gibi büyük fenâhkları da dokunmuştur. Milliyetçiliğin esas siyasi âleti kuvvet siyasetidir. Kuvvet siyaseti ise bir mille-

tin müdafaası gerektiğinde askeri kuvvetin idaresini gerektirir, yahut silâhli bir tecavüz harbi ise devleti idare eden (klik) in faydasına yarar. Öyle gözükmektedir ki, milliyetçilik bir mecra içine sokulabilirse de daha uzun bir müddet ilga edilemeyecektir. Binaenaleyh milletlerarası bir polis kuvveti teşkil ederken halledilmesi gereken mesele milliyetçiliğin ilga edilmesi değil fakat onun zehirinden panzehirini istihraca gayret etmektir.

Culbertson bu panzehiri bulduğunu zannediyor. Bulduğu hal çaresi millî silâhlı kuvvetleri yeni bir şekilde teşkil ve taksim etmektir. Buna (Quota Force Principle) diyor. - Hisseli Kuvvet Prensibi.

Dünya Federasyonu Plânı tamamen bu prensibe istinat etmemekte ise de devamlı bir sulh ümidi bu prensibe dayanmaktadır.

Bu prensibe göre Dünya Federasyonu hükümeti büyük bir polis kuvvetine malik olacak, bu kuvvet ağır silâhlar tekeline elinde bulunduracak, fakat ferdî devletlerin mütecavize karşı durmak kudretleri de muhafaza edilecektir. Dünya polisi on iki ayrı ordudan teşekkül edecektir. Bunların onbir tanesi millî kuvvetler, bir tanesi milletlerarası kuvvet olacaktır. Her millî kuvvet her öncü - devletin vatandaşları arasından seçilen er ve subaylardan kurulacaktır. Milletlerarası kuvvet (Mobile Corp), (Seyyar Ordu) ismini alacak ve öncü devletlerden gayri devletlerin ahalisinden toplanacaktır. Bu kuvvet Dünya Federasyonu hükümetinin tesbit edeceği stratejik noktalarda bulunacaktır. Her millî kuvvet ise sadece ait olduğu memleketde bulunacaktır.

Seyyar ordu dünya polisinin çarpışma kuvvetidir. Millî kuvvetler ise yedeği teşkil edecektir. Bunların görevleri sulhde ve harpde olmak üzere ikiye ayrılır. Sulh zamanında millî kuvvetler masrafları dünya federasyonu tarafından görülmekle beraber ait oldukları devletin otoritelerine tâbi ve onların tensib edecekleri metodlar dairesinde talim, terbiye görürler, teknik hususlarda o devletin askeri otoriteleri dünya Federasyonu temsilcileri ile işbirliği yapacaklardır. Milletlerarası hareket ordusu doğrudan doğruya Dünya Federasyonu hükümetinin emrinde olacak ve onun tâyin edeceği usullerle yetiştirilecektir.

Harp tehlikesi anında her millî kuvvet otomatik olarak Dünya Polisinin bir kısmı halini alır, kumandan Dünya Federasyonu Başkanındır.

Hareket ordusu ise yine Federasyon hükümetinin emrindedir.

Dünya polisi ancak bir harp tehlikesi demeci yayınlandığı takdirde harekete geçer. Böyle bir demekte bulunacak olan Dünya Âli Divanıdır.

Sebepler şunlardır: Bir üye devleti herhangi silâhlı bir tecavüz hareketinden korumak; bir üye - devlet tarafından vukubulacak silâhlı te-

cavüzü durdurmak, silâhlı kuvvetler ve silâhlanmalar hususunda tesbit olunan hisselerle riayet edilmesini sağlamak, Dünya Polisi kuvvetleri arasında çıkacak isyan hareketlerini bastırmak.

Culberstson, kendine göre her devletin payına düşecek hisseyi tesbit etmiştir. Bu yüzdeler ilerde değişebilir, fakat herhalde pek mühim sebep olmaksızın dokunmamak lâzımdır.

DÜNYA POLİSİ HİSSE CETVELİ

Yüz'de isabet eden hisse	Öncü Devlet	Nerede bulunacak	Temsil edilen Böl-Federasyonu.
20	A. B. D.	A. B. D. Batı yarım Küresinde kiralanacak adalarda ve Malenezya Federasyonunda	Amerikan
15	İngiliz	İngiltere İmparatorluğu. Hint.	İngiliz
15	Rusya	S. S. C. E.	Rus.
6	Fransız	Fransa	Lâtin-Avrupa
6	Çin	Çin	Çin
3	Cermen	Almanya	Cermen
3	Polonya	Polonya	Orta-Avrupa
3	Türk	Türkiye	Orta-Şark
3	Hint (geçici olarak İngiliz kumandasında)	Hindistan	Hint
2	Malenezya	Malenezya Federasyonu.	Malenezya
2	Japon	Japonya	Japon
22	Milletlerarası hareket ordusu. (Öncü olmayan devletlerden).	Dünya Federasyonunun göstereceği stratejik noktalarda.	Bölge Federasyonlarına üye devletler.

100

Devamlı Hükümetin üç organı olacaktır:

a) Yürütme organı : Dünya Başkanının idaresi altında bir kabine bulunacaktır. Dünya Başkanı 6 sene için seçilecektir; ilk başkanın Amerika Birleşik Devletleri Senatosu tarafından seçilmesi lâzımdır, Amerikan bölge federasyonunun üye devlet başkanlarının çoğunluğu da gerekecektir. Sair hallerde, Dünya Başkanı ya herhangi bir bölge federasyonunda seçmenlerin çoğunluğu ile yahut bölge senatosu temsilcilerinin çoğunluğu ve bölge başkanının tasvibi ile seçilecektir.

İkinci, dünya başkanı İngiliz Bölge Federasyonundan; üçüncüsü istisnaen önce - devlet olmayan bütün diğer üye devletlerin aralarından; bundan sonra gelecekler Lâtin - Avrupa'dan ve doğuya doğru gidilerek sair öncü-devletler arasından seçilecektir.

b) **Yasama organı** : İki meclisten mürekkep olacaktır. Dünya temsilcileri meclisi ve dünya senatosu. Müddet yeniden seçilmemek üzere 6 senedir. Her öncü - devletten bir tane olmak üzere on bir dünya temsilcisi bulunacaktır. Dünya senatosunda 66 üye bulunacaktır, her bölge federasyonu 6 üye yolhyacaktır. Bunlar eşit nisbetler dahilinde sermaye, iş, tarım, ilim, eğitim ve san'atı temsil edeceklerdir.

Her bölge federasyonu başkanı bu altı sınıfın herbiri için bir dünya Senatörü seçecektir. Bölge senatosu bunu tasvip edecektir.

c) **Yargı organı** : Her bölge federasyonundan bir tane olmak üzere onbir yargıçtan mürekkep olacaktır. Bölge Senatosunun tasvibi ile bölge başkanı tarafından seçilecek olan bu yargıç hayatı boyunca seçilecektir. Bu onbir yargıç Dünya Yüksek Divanını kuracaklardır. Dünya Anayasasını son olarak tefsir edecek bu meclistir.

Bundan maada 15 üyeden mürekkep bir de Dünya Adalet Divanı (World Court of Equity) bulunacaktır. Onbir üyesi bölge federasyonları 4 üyesi ise öncü devletlerden gayri devletler arasından seçilecektir. Bunun görevi anlaşmaları tetkik ve değişik bölgeler arasında çıkacak iktisadî, siyasî ve sair anlaşmazlıkları halletmektir.

Dünya Federasyonunun merkezi başkanlık sırası etmek hangi öncü-devletde ise onun arazisinde bulunacaktır. Sıra başkasına geçince eski başkent bir üniversite şehri halini alacaktır.

Anayasa tâdilleri müstesna, Dünya Yüksek Divanı, Temsilcileri ve bölge temsilcilerinin bütün kararları onbir üyeden 7 sinin oylarını gerektirecektir.

Dünya Adalet Divanının, Senatosunun ve Bölge Senatosunun kararları çoğunluğun oyunu gerektirecektir.

Dünya Federasyonunun bütün memur ve müstahdemleri görevleri boyunca Dünya Federasyonu vatandaşı olacaklar ve kendi memleketlerinin hükümetine karşı sorumlu bulunmayacaklardır.

Mamafih, şayet görevlerini kötüye kullanırsa Dünya Federasyonu tarafından cezalandırılacaklardır.

Her bölge Federasyonunun Dünya Federasyonu Anayasasına benzer bir Anayasası bulunacaktır. Bölgelerin değişik psiko - sosyal mahiyet arzemesi ve iktisadî ve siyasî seviyelerinin aynı olmaması yüzünden ayrı anayasalar lâzımdır. Rusya ve Çin gibi tek bir egemen devletden teşekkül eden bölgelerin mevcut anayasaları kullanılacaktır.

Britanya Müşterek Ülkesi Milletleri bakımından da mevcut anayasa istimal edilecektir. İki veya daha fazla egemen devlet ihtiva eden bölgelerde, bölgenin vahdetini temin etmek ve üye devletlerin an'anevi egemen haklarını muhafaza gayesi ile bir Anayasa mevcut olacaktır. Bu Anayasa yürütme, yasama ve yargı organları tesis edecektir.

Culbertson, kitabının son faslında dünya federasyonu plânının kabul edilme şansını inceliyor.

O, kendi plânının yeniliğine ve genişliğine rağmen kabul edilme şansının büyük olduğuna inanmıştır. Plân düşünülürken hemen bütün dünya milletlerinin tasvibine mazhar olabilecek şekilde tesbit olunmuştur.

Birleşmiş Milletlerin büyük devletlerinin herbirinde koyu milliyetçi olan milyonlarca vatandaşın dünyayı kurtarmak bakımından ilgileri ve imanları yoktur. Tarih onları kuvvet'in ön safda geldiğine ve devamlı olduğuna ve kuvvet siyasetinin yerinin doldurulamayacağına inandırmıştır.

Buna mukabil belirli bir şekilde beynelmileleci olan ve ideal bakımından o yöne meyleden milyonlarca sair vatandaş mevcuttur. Onların bir bütün olarak insanlığın geleceği hakkındaki endişeleri kendi memleketlerindeki menfaatlerini geride bırakmaktadır. Milliyetçiler kendi memleketlerinin askerî güvenliği ve kudretinin devam ettirilmesi gerektiği hususunda azimli, beynelmilelciler bu seferki harpten daha iyi ve daha adil bir dünya nizamı doğması gerektiğinde musırdırlar.

Dünyaya bir nizam vermek gayesi ile öne sürülecek hiçbir plân bu iki grubu temsil edenlerin taleplerini yerine getirmeden muvaffak olamaz. Culbertson, mihver devletlerinin mağlubiyetinden sonra varılacak cihanşümül anlaşmada baş rolü oynayacak devletlerin durumlarını incelemektedir, düşüncelerinin bazıları bugünkü durumu pek güzel aksettiriyor. **Rusya.** Rusya'ya Dünya Federasyonu plânının temin edeceği şey Avrupa veya Asya'da tecavüze karşı güvenlidir. Kendi stratejik sahası yine kendi silâhlı kuvvetleri ile himaye edilecek olan Rusya büyük tecrübesine devamda ve milletler ailesi içine tam bir eşitliği haiz olarak girmede serbesttir. Harp sonrası dünyasında Rusya'nın kendisini kapitalist kuvvetlerin birleşmelerine karşı emniyette hissetmesinin başka yolu yoktur.

Müşterek düşman mağlup edildikten sonra Rusya, Anglo - Amerikanların iyi niyetlerine itimat etmeyecek derecede realisttir.

Rusya fiili garantiler elde etmezse (ki bunları dünya federasyonu plânı sağlamaktadır) o da kendini müdafaa zmnında kuvvet siyasetine başvuracak, komşuları arasındaki anlaşmazlık ve harplerden istifadeye çalışacak ve böylelikle Asya ve Avrupa milletleri için daimî bir tehlike teşkil edecektir. Dünya Federasyonu Plânı Rusya'ya ve komşularına güvenlik sağlayacaktır. Bu yola başvurulduğu takdirde Rusya'nın müttefik-

leri ile olan bağları yüz antlaşmanın sağlamıyacağından ziyade kuvvetlenmiş olacaktır.

Çin. Plân Çin'in vahdetini sağlayacak ve kendine has bir stratejik bölge içinde müreffeh bir millet olmasını temin edecektir. Çin, beyazların tahakkümünden kurtulacak, sanayiini geliştirecektir.

Diğer Milletler. Türkiye bir kere daha eski Arap İmparatorluğunun merkez devleti halini alacaktır. Batı ve Doğudan Alman ve Ruslar arasında sıkışıp kalmış olan Polonya, orta - çağlardan beri sürüp giden hül-yasını tahakkuk ettirecektir. Baltık ve kara denizlere zorla yol açmak yerine Orta - Avrupa federasyonundaki kardeş milletler ile iş birliği edecektir.

Fransa, İtalya ve İspanya ayrı ayrı Alman veya Anglo - Amerikan vesayetinde olacaklardır, kuvvetli bir lâtın bloku teşkil edince tarihi medeniyet rollerine devam edebileceklerdir.

Diğer küçük devletlere gelince ... Bunlar Dünya Federasyonu dışında kudretli bir hâmiye lüzum hissedecekler ve bu himayenin bedeli ağır olacaktır. Hisseli kuvvet prensibi sayesinde ferdî zayıf milletler yeryüzünün en kuvvetli müsterek kuvvetini teşkil edeceklerdir.

Amerika Birleşik Devletleri. Dünyada pek az millet Amerikan milleti kadar idealist ve hiçbiri maddî sahada onun kadar muvaffaktır. Hemen her Amerikan zihni bu zıt temayüllerin çatıştığı bir savaş alanına benzer. Materyalistler dünyanın geri kalan kısmının kendilerini; idealistler ise Amerika'nın dünyayı aldatmasını arzu etmezler.

Materyalistler ile idealistler veya milliyetçiler ile beynelmilelciler arasındaki esash ve an'anevi zıddiyet Amerika Birleşik Devletlerinin temel güvenlik probleminin iki veçhesini aksettirdiğinden dolayı devam edip gidecektir.

Mihverin mağlup edildiği farzedilirse Birleşik Devletler kendini müstakbel bir tecavüze karşı şu iki yoldan birine baş vurarak koruyabilir.

1) Birleşik Devletlerin kendini dünyanın sair kısımlarından müstakil kılmaya yeter derecede kuvvetli olması. Amerika bu gayeye büyük bir stratejik bölge ihdas ederek varabilir.

2) Amerika Birleşik Devletlerinin dünyayı kurtararak kendini de kurtarması. Bu gayeye ise o muazzam kudretini tecavüzün imkânsız olacağı yeni bir Nizam kurmaya hasretmesi ile varılır.

Dünya Fedarasyonu Plânı her iki hal çaresini de ihtiva etmektedir. Mukadderatını bu plâna bağlamakla Amerika kendisini hiçbir tehlikeye maruz bırakmamaktadır. Şayet devamlı barış vâdi yerine getirilmez ise Amerikan milleti Amerikan stratejik bölgesinin "sigortasına" maliktir. 400 milyona yaklaşan komşuları ile birlikte Amerika infiradda kalabile-

cek veya müstakbel mütecevizlere karşı sözünü geçirebilecektir. Fakat dünya Federasyonu Plânı ile Hisseli kuvvet prensibi güzel bir şekilde işlerse en müşkül pesent bir kimsenin kabul etmesi lâzımdır ki stratejik bölgeye lüzum hissedilmeyecektir.

Büyük Britanya İngiltere harbi kazanır kazanmaz bir dünya kudreti olmak durumunu kaybetmek tehlikesine maruz kalacaktır. Temel vakıalar şunlardır :

1) İngiltere Avrupa etrafındaki denizlerin kumandasını elinde tutmakla beraber Okyanus hâkimiyetini Amerika Birleşik Devletleri lehine olmak üzere kaybetmiştir. Bu hâkimiyetin dost ellerde bulunduğu bir hakikattir. Fakat Amerika Birleşik Devletleri kendi iç tazyikine ve siyasi tahavvüllerine tâbi egemen bir devlettir. İngiltere gıdası, ham maddeleri ve ticareti bakımından Okyanuslara muhtaçtır. Bu hayati meselelerde egemen bir devletin iyi niyetine tâbi bulunacaktır.

2) İngilterenin orta şark ve Hindistanı askeri kontrol altında buldurması ancak Rusyanın devamlı müsamahası ve iyi niyeti sayesinde mümkündür. Amerika Birleşik Devletlerinin denizde ve havadaki muazzam kuvvetine mukabil Sovyet Rusyanın kara kuvveti Orta Şark ve Hindistan sınırlarına dayanır. Ve sayet İngiltere Batı Avrupası ile Sovyet Rusya arasındaki kuvvet muvazenesini yeniden tesiste muvaffak olsa da hi on sene içinde Çin'in artan kara kuvveti tarafından ciddi bir şekilde tehdit edilecektir.

3) Bugünkü teşekkülü ile Britanya İmparatorluğu fazla yaşayamaz. Hindistandan Güney Afrikaya kadar İmparatorluk milletleri kargaşalık ve isyan arifesindedirler. Harbden sonra bu kargaşalık azalacağına tedrici sanayileşme neticesinde daha da artacaktır. Küçük İngiliz adası büyük bir nüfus taşımaktadır. Milyonlarca İngiliz, gıda bakımından ve umumiyetle İngiltere yüksek hayat standardını idame bakımından ticarete ve sanayi mallarının deniz aşırı ihracına tâbidir. İngiltere aynı zamanda en büyük donanma kuvvetine, en geniş hava kuvvetine ve en kudretli kara ordularına malik olamaz veya aynı zamanda hem kaynaşma halinde bulunan İmparatorluğu muhafaza edip çok nüfuslu adasının ahalisine yüksek hayat standardını muhafaza ettirmek için dünya çapında ticarete girişip Avrupa ve Asya kara kuvvetlerini muvazenede tutamaz.

İngiltere kuvvet muvazenesi siyasetini denemiş muvaffak olamamıştır, Milletler Cemiyetini denemiş onda da muvaffak olamamıştır. Bu harbden sonra Hitler vâri "Yeni bir Avrupa" kurmak için iktisadi ve askeri diktatörlük kurmaya tevessül edebilir ki bunda da muvaffak olamayacaktır. Dünya Federasyonu Plânı Britanyaya harp sonrası yardımı

bakımından her nevi Amerikan itirazını bertaraf etmekte ve İngilizce konuşan milletler arasında hakiki bir birliği imkân dahiline sokmaktadır. Hindistan müstesna bugünkü İngiliz İmparatorluğuna dokunmamakta ve nihayet iç ihtilâfları herhangi bir tecavüz tehlikesine maruz kalınmaksızın halletme imkânını bahsetmektedir.

Culbertson son olarak İsviçre Federasyonunu misal olarak göstermekte ve onların küçük nisbette yaptıkları işi Birleşmiş Milletlerin dünya ölçüsünde yapabileceklerine işaret etmektedir.

“Fakat zaman feci şekilde azdır. Gelecek barışın temelini şimdi atmalıyız. Barış savaşı gelecek birkaç sene içinde kazanılmalıdır. Kazanılması için de hemen plân yapılmalıdır. Hazırlıkla kaybedilen her gün şansımızı azaltır ve gelecek harpler ihtimalini çoğaltır.

Her düşünen insan fikrin muazzam kudretinden haberdardır. Bir fikir şimdi olduğu gibi zemin müsait olduğu takdirde gelişir. Çünkü tarihte şimdi olduğu kadar hiçbir zaman harbden kurtulma uğrunda bu kadar şiddetli bir tahassür duyulmamıştır. Dünya Federasyonu Plânı bir fikrin vücut bulmasıdır. Fakat faal bir kuvvete inkilâp edebilmesi için en büyük fikir dahi anlaşılmalı ve hareket haline geçmek bakımından zamana mütevakkıftır. Bu Plân kâfi derecede insan tarafından öğrenilince muzaffer barış safında kudretli ve belki de önüne geçilmez bir kuvvet olarak belirecektir.”

Culbertson, harbden sonra, dünya devleti fikrini terkederek “federatif ittifak” taraftarlığını etmeğe başlamıştır. Hisseli kuvvet Prensipli bu ittifakda da istimal edilecektir.

5 — Dünya Hükümet Problemi :

II. Cihan Savaşı devam ederken ortaya atılan fikirlere ve teklif olunan tasarımlara bu harp sona erince bir de Dünya Hükümeti problemi inzimam etmiştir.

1945'den bu yana dünya hükümetinden çok bahs olunmasının bir sebebi de Prof. Alsan'ın işaret ettiği gibi “insanlığı mahvetmesi imkânı olan Atom harbini önlemek arzusudur” (42).

Prof. Alsan, bir makalesinde (43), dünya hükümeti taraftarlarından H.G.Wells'in “Cihan Tarihinin Umumi Hatları” adındaki eserinden bir nakilde bulunduktan sonra : “Dünya devleti fikrinin Wells'den sonra tekrar canlanıp yeni bir hız almasının bir sebebi de Atom bombasının

(42) Alsan. (Z.M.) Tek Dünya Hayali - Millet Realitesi. İnsan Hakları Dergisi. sayı 15. Mart 1948.

(43) Alsan (Z. M.) Dünya Hükümeti Problemi. İnsan Hakları Dergisi, sayı 10. Eldim. 1947.

tahrip kudretinin bütün dünyaya şâmil bir mahiyet alması olmuştur" demektedir.

"Bu kadar tehlikeli ve yıkıcı bir silâhın menedilmesi veya kontrole tâbi tutulması için bütün milletlerin aynı tedbir'ler üzerinde birleşmeleri zarureti karşısında bu birliği en iyi sağlayacak çarenin dünyanın tek bir devlet veya hükûmet tarafından idaresi olduğuna inanılmıştır".

Bu inancı yalnız devlet adamları değil ilim adamları dahi hemen ifadeden geri kalmamıştır.

Bilgin Einstein bir Amerikan Dergisine verdiği demecde atom bombasının sırrının "bir dünya hükûmetine" verilmesini ileri sürmüş ve şu mütalâada bulunmuştur: "Atom bombasının sırrı bir dünya hükûmetine verilmeli ve Amerika Birleşik Devletleri hükûmeti sırrı böyle bir teşekküle vermeğe hazır olduğunu derhal ilân etmelidir. Dünya hükûmeti ise, büyük askerî kuvvete sahip üç devlet olan Birleşik Amerika, Sovyetler Birliği ve İngiltere tarafından kurulmalı ve bu üç devlet ellerindeki bütün askerî kuvveti kurulacak olan bu dünya hükûmetine vermelidir.

Büyük askerî kuvvete sahip yalnız üç devlet bulunması, böyle bir dünya hükûmeti kurulmasını zorlaştırmaz bilâkis kolaylaştırır.

Mademki atom bombasının sırrını Amerika ile İngiltere biliyor, Sovyetler Birliği bilmiyor, bir dünya hükûmeti anayasası için bir plân hazırlamak vazifesi Amerika ile İngiltere tarafından Sovyetler Birliğine verilmelidir. Bu suretle Rusların, atom sırrını bilhassa onlara vermemek için saklanması dolayısı daha şimdiden duymakta oldukları itimatsızlık giderilmiş olur. Şüphesiz ilk hazırlanacak plân kat'î bir mahiyeti haiz olmayacaktır. Fakat Rusları, emniyetlerinin dünya hükûmeti tarafından teminat altına alınacağına dair ikna etmek lâzamdır."

"Anglo-Amerikan âlemine mensup ve hatta iş başında bulunanlar (devlet adamları) da dünya hükûmeti fikrine temas etmişler ve onu insanlığın en büyük halâs çaresi olarak göstermişlerdir". Tarihi önemlerine binaen bunların demecelerini bir kere daha hatırlatmak faydadan arı olmayacaktır (44).

Bay A. Eden, 22 Kasım 1945 tarihinde şunları söylemiştir:

"Hakikat odur ki atom enerjisinin keşfiyle ilim bizi, bugünkü siyasi durumun birçok merhale ötesine götürmüştür ve ilmin bu avansı siyasi bakımdan kapatamazsak ve halen bizi tehdid etmekte olan kuvvete hâkim

(44) Bütün bu demec özetleri Alan Cranston'un Londra'da "Political Quarterly" adındaki dergide neşredilen "Bir Dünya Hükûmeti mümkün müdür?" adlı yazısında bulunup, bu makale tarafımızdan tercüme edilmiştir. Bk: "İnsan Hakları" Dergisi, sayı 8, Ağustos 1947.

olamazsak, hepimiz paramparça edileceğiz... Ben, bugünkü egemenliğimizin kısıntıya uğramasının hepimiz tarafından kabulü şeklinde beliren bir hal tarzından maada, atom kudretini dünya bakımından tehlikesiz bir hale sokacak kesin mahiyette bir hal tarzı bulamadım, halâda bulamıyorum. Milliyetçiliğin böğrüne saplanmış olan bu zehirli hançeri çekip çıkarmalıyız. Buna, birden muvaffak olacağımızı ümit edemeyiz, fakat bu istikamette derhal işe koyulmamız lâzımdır ve kanaatimce Birleşmiş Milletlerin ele almaları gereken ilk dava bu olmalıdır.”

Ertesi gün Bay Bevin şunları söylemiştir:

“Amerika Birleşik Devletlerinin kuruluş tarzına dikkati çekmek pek faydasız olmasa gerektir. Menseinde, devletler bir konferans için toplanmışlardı, belirli hükümlere malik devletler olarak karşılaşıyorlardı, fakat kararlarını tatbik ettirmek hususunda kudrete malik olmadıklarını anlamakta gecikmediler.

İmdi, her hukukda olduğu gibi devletler arası hukukda da asıl güçlüğü teşkil eden, verilen kararın tatbiki, müeyyidedir.

Kuzey Amerikada, muhtelif devletler, dış işlerini, vergi işini, millî savunmayı ticaretin düzene konmasını idare edecek federal bir teşkilât kurmaya karar verdiler ve halkın, bu teşkilâtda onüç devletin aracılığı ile değil memleketin federal parlamentosuna halk tarafından doğrudan doğruya seçilen üyeler ile temsil edileceğini tasrih ettiler.

İşte bizim ergeç takip etmeğe mecbur olduğumuz yol budur.

Dünya halkı tarafından doğrudan doğruya seçilecek ve Birleşmiş Milletlere vücut veren hükümetlerin kendisine karşı sorumlu olacakları bir dünya meclisinin teşkili için yeni tetkiklere muhtacız, halk bu meclisin filen meydana koyacağı dünya konununun kabul edeceği gibi ona ah-lâken de riayet edecektir.

Devlet idaresinde en büyük ve korkunç tasarrufu, insanların ölüm kalmalarına taallük eden meselelerde karar vermek teşkil eder.

Bizim memleketimizde bu kudret, meclisde toplanmıştır.

Ben, bu kudreti, doğrudan doğruya seçilen, ilmi ve tahrip vasıtalarını elinde tuttuğu gibi, kelimenin basit manası ile bir memleketin mütecevaz olup olmadığına da karar verecek olan bu dünya hükümetinin daha büyük kudreti içinde eritmek istiyorum.

Benden önceki hatibin söylediği gibi muayyen bir gayeye, barış gayesine teveccüh eden bir dünya hükümetinin anayasasını tesbit etmeyi denemek üzere herhangi bir kimse ile herhangi bir memleketin herhangi bir partisi ile görüşmelerde bulunmaya hazırım.”

Bu demeçler, Atlantığın ötesinde çabucak yankılar uyandırmış, Kanada Başbakanı Mackenzie King, 17 Aralıkta sunları söylemiştir:

"Birleşmiş Milletler Teşkilâtı dünyanın halen aramakta olduğu barış ve güvenlik meselelerine tatmin edici bir cevap teşkil etmemektedir... Atom bombasının icadı Birleşmiş Milletlerin teşirli bir milletlerarası işbirliği kuramadıkları takdirde, dünyayı tahdit edecek korkunç imkânlar hakkında gözlerimizi açmıştır. Böyle bir ihtimalin her memleketin kendi vatandaşlarını nef'ine olmak üzere "milletler üzerinde insanlık bulduğunu teslim etmesi için kâfi geleceğini ümit etmek lâzımdır. Millî egemenliklerine bazı tahditler şeklinde tecelli etse de, milletlerarası güvenliği fiili bir şekild muhafazaya ve herhangi bir harp imkânını bertaraf etmeğe muktedir muayyen derecede bir dünya egemenliğini kabulde, milletlerin pek gecikmeyeceklerini kuvvetle ümit etmek lâzımdır."

Güney Afrika Birliğinde hükümetinin sözcüsü sıfatı ile konuşan Jan Hofmeyr şu demeçde bulunmuştur:

"Sırf siyaset bakımından, atom bombası tarafından yaratılan bugünkü durumda, dünyayı tahribden kurtarmak için, egemen milletler cemiyetinden değişik birşey olacak bir dünya hükümetinin kurulmasından başka bir yol göremiyorum."

Fransa milleti de "egemen" bir millet tek başına ne kadar faaliyetde bulunabilirse, dar çerçeveler içinde faaliyet göstermiştir. Yeni anayasa tasarısına şu hükmü koymuştur: (Madde XLVI).

"Geleneklerine sadık olan Fransız Cumhuriyeti, devletlerarası hukuk kaidelerine uyar. Fetih maksadı ile hiçbir harbe girilmeyecek ve kuvvetlerini hiçbir zaman herhangi bir milletin hürriyetine karşı kullanmayacaktır. Karşılıklı olmak şartı ile Fransa barışın kurulması ve korunması için gerekli egemenlik tahditlerine razıdır."

Amerikalı yazar Emery Reves, "Barışın Anatomisi" adlı eserinde bir dünya hükümeti kurulmasını tavsiye etmiş ve ezcümle şöyle demiştir (45):

"Biz bugün bir millet - devletler dünyasında yaşıyoruz. Bizim siyasî kâinatımızın merkezi kendi milletimizdir. Bu yerinden oynamaz noktanın etrafında, geri kalan bütün dünyanın devrettiği tasavvur olunur. Biz kendi milletimizin içinde bütün siyasî iktisadî ve sosyal problemleri kanun ve hükümet vasıtası ile halledebiliriz. Fakat öteki milletlerle olan münasebetlerimizde aynı problemin "siyaset" ve "diplomasi" vasıtası ile

(45) Bakınız: "Bir Dünya Devleti Kurulmalıdır." çeviren: Nurettin Artan. "Ulus" gazetesi. 16-18 Mayıs 1946.

ele alınması gerektiğini hissediyoruz. Ve bu bizim esaslı (doğma) mızdır ve artık adam akıllı köhneleşmiştir.

Asırlarca bu telâkkiye kimse takılmamış ve bu, günlerin meselelerini memnurluk verici bir şekilde halle kâfi gelmiştir. Fakat fenni ve teknik gelişmeler yüzünden öyle devrimci değişimler olmuştur ki yeni bir telâkki edinilmesi kaçınılmaz bir hal almıştır. Anlamalıyız ki milletlerin hükümlerlerini sınırlandırmalı ve milletlerin arasındaki münasebetleri nizamlayacak bir dünya hükümeti kurmaya gitmeliyiz. Bir dünya hükümeti, meşelâ, Birleşik Amerikadaki devletler arasındaki münasebetlere nizam veren kanun gibi bir kanun vücuda getirilebilir. Yoksa bizim neslimizin hayatı problemlerini halletmemize, bundan sonra daha da yıkıcı olacağı şüphe götürmeyen korkunç harpleri önlememize ufacak bir ümit bile beşliyemeyiz.”

Japonların teslim olmalarından az zaman sonra milletlerarası bir kanun bulunmamasından endişe duyan elli kadar Amerikalı, New Hampshire’de küçük bir dağ şehri olan Dublin’de bir hafta müddetle toplanmışlardır. İçlerinde siyaset adamları, bilginler, gazeteciler, eski muharrirler, birçok faaliyet sahasına mensup Amerikanın her mintakasından gelmiş vatandaşlar bulunan grup üyeleri, çok geçmeden, tek hal çaresinin dünya hükümetinin kurulması olduğunda hemfikir bulduklarını anlamışlardır. Mamafih bu anlaşma sahası içinde bir fikir ayrılığı yok değildi. Filhakika küçük bir azınlık, Sovyet Birliğini ihtiva edecek bir hükümet sisteminin mümkün ve arzu edilir olmadığını düşünüyordu. Bu azınlık Amerika Devletlerinin diğer “saf” demokrasilerle bir federasyon teşkil etmesini öne sürüyordu. Bu federasyon, büyük gayeyi teşkil eden dünya hükümetine erişmek için bir merhale teşkil edecekti. Fakat Dublin’de büyük çoğunluğun fikri bir dünya federasyonu kurmak için kaybedilecek zaman olmadığı ve daha dar bir federasyon için çalışmanın harp tehlikesini artıracak (blok) lerin teessüsüne meydan vereceği merkezinde idi. Dublin toplantısı sonunda çoğunlukla müşterek bir rapor neşredildi. 30 üyenin imzaladığı raporun esas hatları şunlardır: (46).

“Birleşmiş Milletler Antlaşması, milyonlarca insanın kendisine bağladığı ümitlere rağmen kifayetsizdir, dünya nizamını ve barış temin bakımından geri bir vesikadır. Bugünkü Birleşmiş Milletler Teşkilâtı yerine harbi önliyecek mahdut fakat kesin kudretle mücehhez bir Dünya Federal Hükümeti ikame edilmelidir, bu hükümetin atom bombasını ve

(46) Eagleton (Clyde). World Government Discussion in the United States. "The London Quarterly of World Affairs." vol. 12. no. 3. Ekim 1946.

sair üstün silâhları kontrol etmek ve polis kuvvetine sahip olmak kudreti de olmalıdır.

Dünya Federal Hükümetinin esas organı Yasama Kuruludur, bunun üyeleri temsil esası üzerine seçilecek ve bu esasta nüfus olduğu kadar tabii ve sanayi kaynakları da nazarı itibara alınacaktır.

Dünya Federal Hükümetinin Dünya Yasama Kuruluna karşı sorumlu olacak bir yürütme organı bulunacaktır. Yasama kurulu, Dünya Federal hükümetine tanınan mahdud yetkiler hudutları içinde kanunlar isdar etmek, mahkemeler kurmak ve bu mahkemelerin vereceği hükümleri yürütmek kuvvetini haiz olacaktır."

Dublin'de toplanan temsilcileri de ihtiva eden diğer bir grup Florida da, Rollins College'de toplanmış ve münakaşaların neticesini 21 Mart 1945 tarihli New - York Times gazetesinde yayınlamıştır. Bu grup Birleşmiş Milletler Antlaşmasınının 109. maddesi gereğince değişiklikler kaleme almak ve şu amaçlara varabilmek için bir konferans toplanmasını talep etmektedir.

1. Birleşmiş Milletlerin egemen devletler topluluğu olmaktan çıkarak yetkilerini dünya milletinden elde eden bir hükümet halini alması.

2. Genel Kurulun, Dünya Hükümetinin Yasama Organı olarak teşkilatlanması. Bu kurulda üye devletlerin vatandaşları münasip bir nisbet dahilinde temsil edileceklerdir.

Rollins College Konferansının tavsiyeleri "Dünya Hükümeti için Birleşmiş Amerikalılar" Derneği tarafından 24 Mart 1945 tarihinde tafsilâtli olarak yeniden neşredilmiştir.

Birleşmiş Milletler Amerikan Cemiyeti, Dublin Grubunun öne attığı teklifleri şu şekilde cevaplandırmıştır: "Dünya hükümeti bir gün içinde kurulamaz. Atom bombasının kontrolünü elinde bulundurduğu için dünyanın yalnız bir kısmını federasyon kurmaya teşvik etmek dünyayı iki rakip gruba ayıracak ve sonu felâket olacaktır. Egemenliğin tahdidî bakımından istikbal ne arzederse etsin böyle bir tahdid gerekecektir, varılacak hedefler Birleşmiş Milletler yolu ile tahakkuk ettirilmelidir."

Dublin'de ve Rollins College'de toplanan gruplardan maada Dünya Federal Devleti konusunda gayret sarfeden bir diğeri daha vardır ki, aktüel mahiyeti itibarıyla bu grubun çalışmalarından da bahsetmek istiyoruz. Bu grubun ilk müteşebbisleri Chicago Üniversitesi Müdürü Robert Hutchins ve aslen İtalyan olup sonradan Amerikan uyrukluğuna geçen G. A. Borgese'dir. Hutchins ve Borgese Amerika Birleşik Devletlerinin en tanınmış iktisatçı, filozof ve hukukçularından müteşekkil 12 kişilik bir heyetle birlikte "Common Cause" isimli bir dergi kurmuşlar

ve üç senelik bir çalışmadan sonra yeni bir Dünya Federal devleti Anayasası projesinin kaleme alınışlarıdır (47).

Tasarı 47 maddeden müteşekkil olup beşerin maddî ve manevî bakımından lâyık olduğu seviyeye yükselmesinin insanlığın müşterek gayesi bulunduğu ve bu gayenin takibinde ilk şartın milletlerarası barış olduğunu, adalet ve hakkaniyetin bu barışa esas teşkil ettiğini ve bunların birbirlerinden ayrılamıyacaklarını, haksızlığın ve harplerin değişik devletlerin rekabet anarşisinden doğduğunu ve binnetice milliyet kavramının artık bir sona ererek yerini daha geniş bir zihniyet olan insanîyet fikrine terketmesi lâzımgeldiğini ve bu sebeble bütün milletlerin birleşerek yeni bir Dünya Federal Hükümeti kurmak üzere Anayasa Anlaşmasını meydana getirdiklerini bildiren bir önsözü ihtiva etmektedir.

Esas amacın bu şekilde tesbitinden sonra insan hak ve vazifelerine geçilmiştir. İnsan hak ve görevlerine müteallik demec geniş bir sosyalist programı ihtiva etmekte, cihansümul cümhuriyetin bilhassa İnsan Hakları prensibi üzerine kurulduğunu göstermekte ve hakkın vazifeye dayanan bir keyfiyet olduğuna işaret etmektedir. Bu demec şunları ihtiva etmektedir. Herkesin kendi liyakatı sahasında mevcut ve gelecek nesillerin fikrî ve maddî bekası ve tekâmülüne yardımcı dokunacak bir faaliyeti, bir çalışmayı yüklenmesi, her türlü cebir ve şiddet istimalinden kaçınması bu şiddetin ancak kanunun tesbit ettiği ahvalde ve diğer haksız bir şiddeti men uğrunda kullanılması icab ettiği; sefaletin husule getirdiği her türlü esarete ve çalıştırma istismarına bir son verilmesi lâzım geldiği; fikir, din ve çalışma hürriyetlerinin sağlanması ve ferdin ve insan topluluklarının her türlü ırk ve milliyet tahakkümüne karşı himayesi; tabiatın dört elemanını teşkil eden -su, hava, toprak ve enerjinin- insanlığın müşterek mülkiyeti bulunduğu ve bunların alemşumul menfaat yararına kullanılması gerektiği.

Bu suretle kurulmuş ve son derece insanî düşüncelere ve sosyalist görüşe dayanan yeni dünya federal hükümetinin başlıca vazifesi Dünya Federal Cümhuriyetini teşkil eden topraklarda bu Anayasanın hükümlerini tatbik etmek, milletlerarası barışın muhafaza ve idamesine çalışmak, İnsan Hak ve Vazifeleri demecinde gösterilen gayeyi sağlamak, üye devletler arasında zuhur edecek her türlü anlaşmazlıkların veya hudut tashihlerinin harbe müracaat edilmeden hallini temin etmek, kendi kendilerini idareden âciz toprakların vasiliğini yapmak, federal hükümetin ordusunu tanzim ve idaresini deruhte etmek, federal devletin bütçesini

(47) (Bk: Preliminary draft of a World constitution). ve bu kitabın Dr. İhan Arsel tarafından özeti: "İnsan Hakları" Dergisi, Sayı 36, Aralık 1949.

tanzim ve vergiyi tâyin, para tedavillünü elinde bulunduracak olan dünya bankasını idare ve kredileri tesbit, federal devletin menfaatlerini gözetlemek, muhacir meselesini hal, dünya vatandaşlarının pasaportlarını tanzim, v. s.

Dünya Federal Cumhuriyetinde hâkimiyet dünya halkına ait olacaktır.

Anayasa organları şunlardır:

1) Federal Meclis. Her milyona bir kişi olarak dünya halkı tarafından seçilecek, 9 seçim bölgesi olacaktır.

2) Federal Devlet Başkanı. Bu bölgelerin gösterecekleri üçer namzetten tesbit edilecek listeden Dünya Federal Cumhuriyeti Başkanı, bu federal meclisin 2/3 çoğunluğu ile seçilecektir.

3) Konsey. Bölgelerden her biri, dünya Konseyine seçilmek üzere hazırlanacak listeye 27 namzet gösterecek (bunlardan 1/3 ekseriyeti meclisten hariç kimseler olacaktır) ve Federal Meclis bu dokuz bölgeden gelen 27 kişilik listelerden dokuz kişiyi gizli oy ve nisbi sistemle Konseye üye olarak seçecektir. Konsey üç senelik bir devre için vazife görecek ve kendi başkanını kendi arasından seçecektir.

Federal Devlet başkanı kendisini Konsey nezdinde temsil edecek bir "şansölye" tâyin edecek ve bu şansölye başkanın tasvibi ile bir kabine kuracaktır.

4) Büyük Mahkeme. Dünya Federal Devletinin kazai kuvveti 60 yargıçtan müteşekkil bir mahkeme tarafından kullanılır. Federal Devlet Başkanı Büyük Mahkemenin tabii başkanı ve ilk yargıçtır. Konsey başkanı da büyük mahkemenin başkan muavinidir.

5) Temyiz mahkemesi. Yedi üyeden kurulacaktır. Büyük mahkemenin Genel Kurul toplantısında gizli oyla altı senelik bir müddet için seçilirler. Temyiz mahkemesinin başlıca görevi, Büyük Mahkemeye gidecek ihtilâfları muhtelif dairelerin yetkilerine uygun olarak teyzi ve bu dairelerden çıkacak kararları tetkik etmektir.

6) Halk Sözcüsü. Federal Meclis tarafından üç sene müddetle seçilir. Halk sözcüsü gerek Büyük Mahkeme gerekse temyiz mahkemesinde söz alabilir; Dünya Federal Cumhuriyeti hükümeti veya mahallî devlet hükümetleri tarafından ferdlere veya insan gruplarının tabii haklarına yapılacak haksızlık ihmal ve şiddete karşı dünya vatandaşlarını müdafaa ve Anayasa hükümlerinin tatbikine nezaret ona aittir.

7) Askerî Meclis. Dünya Federal Cumhuriyetinin ordusunu idare etmek üzere Devlet Başkanının riyasetinde bir heyet bulunacaktır. Bu heyet başkan hariç 6 üyeden kurulup üç sene müddetle vazife görmek

üzere Konsey ve büyük mahkeme üyelerinden ve konseye mensup üyeler arasından seçilirler.

II. Dünya Savaşından sonra Dünya Federasyonu lehinde memleketimizde de bir hareket müşahede edilmektedir. 1948 senesinde İstanbul'da "Avrupa ve Dünya Federasyonu Fikrini Yayma Cemiyeti" adı ile bazı aydın kimseler tarafından bir grup teşkil edilmiş ve faaliyete geçilmiştir.

Cemiyetin nizamnamesinin 3. maddesine göre gayesi şudur: "Cemiyetin gayesi şahıslarının ve milletlerin hakikî ve devamlı bir sulh, emniyet, hürriyet, adalet ve refah içinde yaşamaları için insanlık camiasının bir Dünya Federasyonu halinde birleşmesi ve teşkilatlanması zarurî olduğu fikrini yaymak ve benimsemektir."

"Cemiyet, Avrupa Birliğini Dünya Federasyonunun bir merhalesi telâkki eder ve kurulması fikrini benimser. Cemiyet yayınladığı "Beyanname" ise ezcümlé şu fikirleri ileri sürmektedir:

"... Nasıl aileye bağlı olmak, millet anlayışına alkırı değilse, biz de Türk varlığını dünya nizamı içinde ayakta tutmak, memleketi kendi hürriyeti ve şahsiyeti ile yaşatmak, medenî bir camia içinde ve müşterek gayretlerle refaha, daha yüksek bir medeniyet seviyesine ulaştırmak için milletlerin işbirliği halinde çalışmasını, millî fikirlere mâni görmüyor, bilâkis lüzumlu ve zarurî buruyoruz.

... İnsanlar ve milletler için artık, sadece ferdî ve millî sulh ve refah olamaz. Sulh ve refah, ya bütün insanlık, bütün dünya için olur veya fertler ve milletler bugün olduğu gibi, iktisadî, içtimai, ahlâkî buhranlar, çıkmazlar içinde sürünüp giderler, ta ki birgün korkunç bir boğuşma, çileleri ile birlikte hayatlarına da son versin. Şunu ilâve edelim ki, bu sulh ve refahın devamlı olmasını; emperyalizmin askerî, iktisadî ve içtimai her türlü tezahürlerinin dünya üzerinde tam bir tasviyeye uğramasına ve insan nev'inin cihanın her tarafında eşit derecede saygı görmesine tâbi görüyoruz. Maddeye hâkim olan insan, mukadderatına hâkim olamayacak mıdır? Fen ve tekniğin sür'atle inkişafı ölçüsünde, iktisadî, içtimai ve siyasî müesseselerimizi de inkişaf ettirmeliyiz; yoksa insanlara ve milletlere refah getirecek olan bu terakkiler, dün olduğu gibi yarın da yapmaktan ziyade yıkmakta kullanılacaktır... Bugün sadece "devlet" müessesesi milletlerin emniyet ve refahını temin edemez olmuştur. Asırlar boyunca millî emniyeti temin etmiş, millî ihtiyaçları karşılamış olan "devlet" milletlerarası münasebetleri bir türlü tanzim edememiştir. Devletlerin çarpışan her türlü menfaatleri, mukaveleler, muahedeler, ittifaklar, bloklar, misaklar ve şartlarla bir türlü âhenkleştirilemiyor, hakikî emniyet tesis edilemiyor.

Milletlerarası daha doğrusu muhtelif milletlere, muhtelif memleketlere mensup insanlar arasındaki iktisadî, içtimai, insani, sıhhi, fikri münasebetler ancak beynelmilel bir kanunla temin edilebilir. Bu kanun ancak bir dünya federasyonu, dünya devleti çerçevesi dahilinde vaz ve tatbik edilebilir; dünya âmme nizamı ancak bu şekilde korunabilir. Bu "Dünya Federasyonu" bir devletin, bir milletin bir ideolojinin hegomonyası tahakkümü üzerinde kurulmayacaktır. Milletler şahsiyetlerini hayat kaidelerini, geleneklerini muhafaza edeceklerdir. Dahili işlerini millî hükümetleri tanzim edeceklerdir, fakat millî hudutları aşan işlerini tanzim etmek üzere bir federasyon kurulması zaruridir. Bütün federasyonu alâkadar eden umumî menfaatler bu federasyonun selâhiyetine dahil olacaktır. İşte Avrupa'yı, bütün Avrupalıları ilgilendiren iktisadî, malî, içtimai her türlü meseleler kurulması elzem olan Avrupa Birliği içinde, dünya meselelerinde Dünya Federasyonu içinde halledilecektir. Federasyon, hususiyetlere hürmet eden birlik nizamıdır."

6) II. Cihan Savaşından sonra Federal bir Avrupa kurma gayretleri :

Federalistlerin harbden sonra ilk toplantıları 1946 Ekiminde Luxembourg'da vukubulmuş ve şu devec negredilmiştir :

"Her memleketde her milletin barışı arzuladığını müşahede eden biz dünyanın dört bir köşesinden gelmiş Federalistler, Ekim 1946 da Luxembourg'da toplanarak bir Dünya Federal Hükümeti kurmak isteyen bütün teşkilleri birleştirerek bir "Milletlerarası Cemiyet" kurmayı kaarlaştrdık. İçimizden birçokları, bu gayeye erismek için Bölge Federal Birliklerinin ve bahusus Avrupa Birleşik Devletlerinin teşkilini müdafaa etmektedirler. Yeni Cemiyet "Dünya Federal Hükümeti Hareketi" adını alacak, daimî merkezi Avrupa kıtasında olup her memleketde şubeleri bulunacaktır."

"Dünya Federasyonu ile Avrupa Federasyonu arasında ayrılık yoktur. Paris'te 15 Aralık 1946 tarihinde "Avrupa Federalistleri Birliği" (AFB) kurulunca buna birçok memleketlerdeki millî gruplar iltihak ettiler. 1947 Nisanında Amsterdam'da toplanan (AFB) amaçlarını şu şekilde tesbit etti: "Avrupa Federalistleri Birliği dünyanın karşılıklı itimatlılık ve rekabetleri yüzünden hakiki ve devamlı bir barışın kurulması ve istihsal ve tevziin rasyonel bir şekilde teşkilatlanması gibi en âcil meselelere hal çaresi bulunmasına engel teşkil edecek iki zıt blok'a ayrılmasını önlemek, insan şahsiyetinin günlük hayatın her vechesinde serbestçe gelişmesini temin etmek amacı ile:

1) Blok'lar teşkili siyasetine mâni olmak ve böylelikle dünyanın

nüfuz sahalarına bölünmesi neticesini doğuracak bir anlaşmazlığa mâni olmak için bir Avrupa Federasyonunun elzem olduğunu;

2) Fertlerin yalnız ferdi hürriyetden değil fakat adalet ve iktisadi güvenlikten de müstefit olacakları yeni bir sosyal nizamın vücuda getirilmesinin lüzumunu;

3) Avrupa'nın bütün dahili meselelerinin... bir federal birlik olmasızın halledilemeyeceğini;

4) Böyle bir federasyonun mahiyeti icabı diğer devletlerle işbirliği etmekle kalmayıp dünya federasyonunun teşkilinde hissesine düşen payı yükleneceğini;

5) Bu amaçlara erişebilmek için Avrupa Federalistlerinin dünyanın sair yerlerindeki federalistlerle sıkı işbirliği yapmaları hususunu; beyan eder."

(AFB) nin ilk kongresi 1947 Ağustosunda Montreux şehrinde toplandı. Bu toplantıdan evvel yine aynı şehirde Dünya Federalistleri konferansı toplanmıştı. (AFB) Kongresine 16 memleketi temsil eden 200 den fazla delege ve müşahit iştirak etti.

Montreux Konferansında ittihaz edilen kararların özeti şudur: (48).

Kongre, başlangıcında Avrupa'nın ancak batı kısmını birleştirmenin mümkün olduğunu müşahede etmekle beraber (AFB) nin Avrupa'nın eninde sonunda iki muhasım blok'a ayrılmasını hiçbir zaman kabul etmiyordu. Alman sanayi kaynaklarının bütün Avrupa'nın yararına geliştirilmesi tavsiye olunuyor, Avrupa Federasyonunun yalnız hükümetler muvacehesinde, halklara karşı mes'ul olması gereken bir merkezi hükümete malik bulunması hususunda ısrar ediliyor; yine federasyonun bir yüksek mahkemeye merkezi hükümetin kontrolünde bir askerî kuvvete sahip olması teklif olunuyordu. Federalistler için amacın "Bir tek dünya içinde tek Avrupa" olduğu hususu da bir daha belirtiliyordu.

Montreux Kongresinden sonra (AFB) 1948 de daha geniş bir toplantı hazırlıklarına başladı, fakat bu sırada (Avrupa Birliği Hareketi) adlı teşekkülün de toplanma kararı verdiği öğrenildiğinden işbirliğinde bulunulması düşünüldü ve (AFB) Avrupa'daki birçok şubelerini temsilen La Haye'de 1948 Mayısında toplanacak olan Avrupa Kongresine iştirake karar verildi. Bu kongreye şu gruplar önayak olmuşlardır: Avrupa Fe-

(48) Kararların tamamı için Ek: Western Union. (UNAS Guide to European Recovery). Londra 1949. Hutchinson.

Bu bahiste bilhassa Prof. Dr. Charles Chrozat'ın İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuasında çıkan: Avrupa'nın Hukukî Statüsü adlı etüdüne bakınız. (Cilt: XVI) sayı 1-2.

daralistleri Birliği, Birleşik Avrupa Hareketi, Birleşik Avrupa Fransa Konseyi, Avrupa İşbirliği bağımsız Lig'i.

Bunlardan birincisinin kuruluş ve faaliyetine kısa çizgilerle işaret ettiğimizden şimdi diğer üçü hakkında bilgi vereceğiz.

Birleşik Avrupa Hareketinin önderliği Bay Winston Churchill tarafından yapılması onun diğerlerinden fazla tanınmasına sebep olmuştur. Bay Churchill uzun müddetten beri Avrupa Birleşik Devletlerini salâhiyetle müdafaa eden mümtaz bir devlet adamıdır. Harbin bütün şiddeti ile devam ettiği 1943 de bir Avrupa ve Asya Konseyi fikrini ortaya atmıştı (49). Harbden sonra Batı Avrupa'nın birçok merkezlerini ziyaret eden Churchill 1945 Kasımında Brüksel'de, 1946 Mayısında La Haye'de Avrupa'nın geleceği meselesini bahis mevzuu etmiş ve 1946 Eylülünde Zurich'de birleşme hususunda sarih teklifler öne sürmüştür. Bunlara göre Churchill bir nevi "Avrupa Birleşik Devletleri" teşkili lehinde bulunuyor ve ilk adımın "bir Avrupa Konseyi" kurmak olduğu düşüncesinde ısrar ediyordu. Onun kanaatince Avrupa Birleşik Devletlerinin Birleşmiş Milletler Teşkilâtı ile çatışması için hiçbir sebep yoktur. Aksine Birleşmiş Milletler nizamlı tabii gruplara istinad ettiği takdirde yaşayabilecektir. Misal olarak Pan - Amerikan Birliğini ve Britanya Müsterek Ülkesi Devletlerini göstermektedir. Fransızlar ile Almanlar arasındaki geçimsizliğe de temas eden Churchill "Avrupa ailesinin yeniden kurulmasında ilk adımın Fransa ile Almanya arasındaki ortaklık olacağını" beyan etmiştir. Fransa Avrupa'daki liderliğini ancak bu yoldan temin edebilir.

Zurich nutku ayrı ayrı tepkiler husule getirmiştir. Ruslar daha başlangıçtan itibaren aleyhinde bulunmuşlar, Fransızlar Almanya ile işbirliğine fikrini beğenmemişlerdir, birçokları da Avrupa Birleşik Devletlerinin tahakkuk edebileceği hususunu şüphe ile karşılamışlardır.

Churchill, Avrupa Devletleri Federasyonu hakkında yazdığı bir makalede aynı fikirleri müdafaa etmiştir: (50).

"Avrupa isimli kıt'ada yaşayan bütün insanlar kendilerine Avrupalı demesini öğrenmelidir. Avrupalılık telâkkisi ilgililer arasında bir kere hâkim olduktan sonra müsbet ve pratik birçok adımlar atılacaktır. Evvelâ bir Avrupa Konseyi olmalıdır. Bu Konsey geçmişten ziyade geleceğe bakmalıdır. Saniyen, bütün âzaları arasında, en serbest, en ve-

(49) 21 Mart 1943 tarihli radyo konuşması için "Bk: United Nations Review. 3: 151. Nisan 15. 1943.

(50) Bu makalenin tam tercümesi için Bk: "İnsan Hakları" Dergisi, sayı 7 ve 8. (1947).

rimli ticaret imkânlarını araştırmalı ve tarife ve gümrük duvarlarının kaldırılmasına veya hiç olmazsa azaltılmasına çalışmalıdır. Salisen, iktisadî birliğe bir atlama taşı olarak kullanılmak üzere iktisadî ahenk sağlanmalıdır. Bundan sonra âzalar arasında nizam ve asayişin idamesi, karşılıklı güvenliğin sağlanması için uğraşmalı, Avrupa'nın Birleşmiş Milletler Teşkilâtında müessir bir rol oynamasını mümkün kılmalıdır.”

Churchill, 1947 Ocak ayında yeni kurulan İngiliz Birleşik Avrupa Komitesine başkan oldu. Bu Komite kurulurken siyasetini bir demec ile ilân etti: “Avrupa'nın içinde bulunduğu anarşi, iki dünya harbi tevliid etmiştir. Şayet bu anarşinin devamına müsaade olunursa daha da feci bir felâket vukubulacaktır. Harbin tamamen ortadan kaldırılması ilerde bir dünya hükümeti teşkil ile temin edelebilir. Bu esas ideale doğru bir adım atmak üzere milletler daha geniş birliklerde toplanmaya davet edilecektir. Pan - Amerikan Birliği, Britanya Müsterek Ülkesi Devletleri ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği gibi bu nevi gruplar zaten mevcuttur.

Bizim kıt'amız ise karışık bir durumdadır. Şayet Avrupa yaşayacak ise birleşmelidir. Milletlerin karşılıklı barış ve müsterek refahını emniyet altına almak, medeniyet ve hürriyet gibi an'anevi miraslarını muhafaza etmek ve geliştirmek için bir araya gelmelidir. Gaye Avrupa'nın bütün milletlerini birleştirmek ve kendi öz gelenek ve şahsiyetlerini muhafaza etmekle beraber onlarda Avrupalı oldukları şuurunu uyan-dırmaktadır.

... Birleşik Avrupa, Birleşmiş Milletler Antlaşması gereğince bir bölge grubu statüsüne malik olacak Sovyetler Birliği ile Amerika Birleşik Devletlerini dostluğunu ve işbirliğini talep edecektir.

Birleşik Avrupa'nın milletleri arasında anayasa münasebetlerinin ne olacağını şimdiden tesbit etmek erkendir.

1947 Mayısında “Birleşik Avrupa Hareketi” Londra'da (Albert Hall) de vukubulan bir toplantıda resmen faaliyete geçti. Toplantıdaki nutkunda Bay Churchill bazı yerî noktalar ortaya attı:

“Fransa ve İngiltere yeni hareketin kurucu ortakları olmalıdırlar, elele ilerlemelidirler.”

Mağlup Almanya'dan teşebbüsü ele alması beklenemezdi. B. Churchill, eski Alman devlet ve eyaletlerinin Avrupa Konseyinde temsil edilebileceklerini öne sürdü. Konseye hangi devletin kabul edilip hangisinin hariç bırakılacağı sualini ise şu şekilde cevaplandırdı: “Bizim gayemiz ve arzumuz hudutlar çizmek değil, onları ortadan kaldırmaktır. Avrupa'da arazisi olan ve milletine bizim demokratik Avrupa medeniyetimi-

zin istinad ettiği ana hak ve hürriyetleri sağlıyan memleketleri hariçte bırakmak düşüncesinde değiliz.”

Birleşik Avrupa Hareketi İngiltere dahilinde şube açmamış veya kütie halinde üye toplamak için faaliyetde bulunmamıştır, ancak İngiltere'nin birçok yerlerinde mitingler tertip etmiş, broşürler dağıtarak, mektup yoluyla geniş adette taraftar toplamıştır.

1947 Temmuzunda İngiltere'deki bu harekete mümasil bir grup'da Fransa'da kurulmuştur. Bütün partilerin iştirâk ettiği bu komite “Le Conseil Français pour l'Europe Unie” adını taşıyor ve başkanlığını eski başbakanlardan M. E. Herriot yapıyordu. Herriot'nun başkanlığındaki bu komite de Birleşik Avrupa fikrinde Fransa'da taraftar toplamaya çalışmış ve İngiliz grupu ile temasa geçmiştir.

La Haye Kongresine iştirâk eden bir küçük grup'da “Avrupa İşbirliği Bağımsız Lig'i” dir. Harp sonunda Belçika'da M. Paul van Zeeland tarafından kurulmuştur. Lig, bilhassa Avrupa'nın birleşmesinden doğacak iktisadî meseleleri incelemeye başlamıştır. Fransa ve İngiltere'de bürolar açmıştır. Holanda, Belçika vesair yerlerde ise şubeleri bulunmuştur. Birçok memleketlerin mümtaz iktisatçılarından teşekkül eden komiteler, gümrük birliği, nakliyatın birleştirilmesi, Avrupa'da olmayan araziler meselesi, seyyah meselesi, milletlerarası iş hareketi ve Avrupa Birliğinin sair veçheleri hakkında raporları hazırlamışlardır.

Lig, esas rolü araştırma yapma olduğundan, siyaseti hakkında herhangi bir demeç neşretmemiştir. Üzerinde ısrar ettiği bir mesele de müşterek bir para siyasetidir.

Lig'in İngiliz Komitesi, Birleşik Avrupa Hareketinin iktisadî komitesi halini almış ve B. Churchill'in Komitesi ile sıkı işbirliği halinde çalışmıştır. Lig'in La Haye'de müzakere edilen iktisadî meseleleri hazırlamak hususunda büyük yardımları olmuştur.

Ayrı ayrı tetkik ettiğimiz bu dört grup, aralarında çatışmayı önlemek üzere 1947 Aralık ayında bir müşterek komite teşkiline karar vermişlerdir. Bu milletlerarası Komite Londra ve Paris'de bürolar tesis etmiş ve Batı Avrupa'da dört grupun çalışmalarını (koordone) etmeğe başlamıştır. Bir Avrupa Kongresi akdetmek hususunda anlaşılan dört ayrı grup bunun hazırlığını da müşterek komiteye tevdi etmişlerdir.

Kongrenin halledeceği esas mesele Avrupa Birliği yönünde pratik sahada yapılacak gayretlerin ne olacağını tesbitti.

Kongrenin siyasî, iktisadî ve kültürel komitelerine sunulmak üzere raporları hazırlandı.

La Haye Kongresini hazırlayan bu gruplardan maada Avrupa Birliği gayesini tahakkuk ettirmek için çalışsan başka teşekküller de yok

değildir. Bunlardan biri "Avrupa Birleşik Sosyalist Devletleri Milletlerarası Cemiyeti" ikincisi ise "Avrupa Parlâmentolar Birliğidir."

İlk hareketin mebdeini 1947 Şubat ayında Londra'da toplanan Konferans teşkil eder. Konferans İngiliz bağımsız işçi partisi mensupları tarafından tertip olunmuş ve buna Fransa, Almanya, Yunanistan, Holanda, İtalya ve İspanya Sosyalistleri katılmışlardır. Aynı senenin 21 ve 22 Haziranında Paris'de Montrouge'de daha geniş bir konferans toplanmıştır. Bu hareket La Haye Kongresine iştirâke karar vermişti, fakat İngiltere'de İşçi Partisi iştirâke pek hevesli değildi, netekim konferansa parti adına değil ancak müstakil sosyalistler iştirâk ettiler, bunlardan yarısı işçi partisinde üye idi.

Avrupa Parlâmentolar Birliği ise ilk tam toplantısını 1947 Eylülünde İsviçre'de yaptı. Bu Konferansa Avusturya, Belçika, İngiltere, Danimarka, Fransa, Yunanistan, İtalya, Holanda, İsveç ve İsviçre'den parlâmento üyeleri iştirâk etti. Kont Coudenhove - Kalergi Konferansın genel sekreteri seçildi. Aşağıdaki karar ittifak ile kabul edildi:

Avrupa Parlâmentolar Konferansı:

(A) Bütün Avrupa Parlâmento üyelerinden aşağıdaki gayelere erişmek üzere hükümetler ve halk nezdinde kudret ve nüfuzlarını kullanmalarını rica eder:

1) Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 52. maddesinin ruhuna uygun olarak mümkün olduğu kadar çabuk bir surette bir Avrupa Bölge Grubu teşkil etmek;

2) Bütün Avrupa'yı içine almayı gözeten ve iştirâke hazır bütün devletlere şâmil olan Avrupa Birleşik Devletleri adı altında bir müşterek ülke tesis etmek;

3) Bir Federal Anayasa kaleme almakla görevli bir kurucu Meclisi mümkün olduğu kadar çabuk tesis etmek; bu meclis ya millî Parlâmentolar tarafından yahut doğrudan doğruya halk tarafından seçilecektir; bu Anayasa tasarısı Avrupa Devletlerine tevdi edilecek, bunlar kabul veya red etmede serbest olacaklardır.

(B) Bu amaçlara erişmek için, konferans, Parlâmento üyelerini şu hususları yapmaya davet eder:

1) Her parlâmentoda federasyon lehinde olan, partizan bulunmayan gruplar teşkil etmeğe;

2) Avrupa'nın Ekonomik Birliğini amaç edinen gittikçe artan bir iktisadî işbirliğin teessüsü için her türlü tavsiye ve münakaşalara mümkün olduğu kadar kuvvetli bir destek teşkil etmeğe;

(C) Konferans:

Ahlâk ve fikir sahasındaki bütün liderlere, analara ve öğretmenlere milletlerarası kardeşlik ve tesanüt zihniyetini benimsemeleri için çağrıda bulunur.

Avrupa Parlâmento Birliği Konseyi 1948 Nisanında Londra'da toplanacak La Haye Kongresine iştirâke karar verdi.

Bu Birliğin ilgi çekici faaliyetlerinden biri de 1946 Kasımında 13 memleketdeki parlâmento üyelerine şu suali sorması olmuştur: Birleşmiş Milletler çerçevesi dahilinde bir Avrupa Federasyonunun lehinde misiniz? Yunanistan, İtalya, Luxembourg ve Holanda Parlâmentolarında "evet" diyenleri kendi meclislerinde çoğunluğu teşkil ediyordu.

Belçika, Fransa ve İsviçre'de "evet" diyenler hemen de çoğunluğa yakındı. İngiliz Avam kamarasının 600 üyesinde 157 si "evet" dedi. Kesin olarak "hayır" diyenlerin nispeti pek azdı. 13 ülkedeki 4387 üyeden 1683'ü % 38'i "evet" demiştir. Ancak 52 kişi hayır demiştir.

La Haye Kongresine iştirâk eden bir diğer teşekkül de (Nouvelles Equipes Internationales) adını taşımaktadır. Bu Avusturya, Belçika, İngiltere, Çekoslovakya, Fransa, İtalya, Luxembourg, Holanda, Polonya ve İsviçre memleketlerindeki Hristiyan - demokratları birbirine bağlayan bir teşekküldür. Bundan önceki kesimlerden birinde fikirlerinin özetini verdiğimiz Prof. Catlin, İngiliz grupunu temsilen La Haye Kongresine iştirâk etmiştir. Görülüyor ki, La Haye'de toplanan gruplar ayrı ayrı fikirlere sahip ayrı partilerden insanlardır. Bu şerait dahilinde varılan kararlar da bir (kompromi) mahiyeti arz etmiştir.

La Haye'de verilen "siyasi" kararlar şunlardır: (51).

"Altı senelik harp ve isgalin tevlid ettiği tahribat, dünya gıda istihsalinin azalması, sanai kapasitenin çökmesi, muazzam borçların meydana çıkması, milletin istihsal kabiliyeti ile nisbet edilemeyecek derecede çok olan askerî masrafların idamesi, harbin bıraktığı kinler, milliyetçiliğin artan kötülüğü ve Birleşmiş Milletlerin çalışmasına rağmen kanun ve nizam sağlayacak kâfi derecede sağlam milletlerarası bir otoritenin yokluğu, Avrupa milletlerinin güvenlik ve refahı bakımından mimsiz bir tehdit teşkil etmekte ve onları harabi ile karşı karşıya bırakmaktadır. Avrupa Birliği Hareketi milletlerarası komitesi tarafından sunulan siyasi raporda ifade edilen amaç ve prensiplerle hemfikir olarak Kongre:

1) Güvenlik ve sosyal gelişme sağlamak amacı ile bir iktisadî ve siyasi birlik teşkil etmelerinin Avrupa milletlerinin acele vazifesi olduğunu kabul eder.

(51). Diğer kararlar için "Western Union" adlı kitaba bk: sayfa 161-164.

2) İktisadî ve siyasî işbirliği sahasında bazı Avrupa hükümetleri tarafından atılmış olan son adımları tasdikle karşılar, fakat halen mevcut tehlike halinde kurulan teşkilâtın kendi başlarına devamlı bir hal çaresi teşkil edemeyeceklerine inanır.

3) Avrupa milletlerinin müşterek kaynaklarının esaslı bir şekilde geliştirilmesi için müşterek siyasî ve iktisadî faaliyet sağlamayı teminen egemen hakların bazı kısmını devretmenin zamanı geldiğini beyan eder.

4) Herbir Avrupa Federasyonu birliğinin kendine vücut veren milletlerin güvenliğini korumak gayesi gütmesi, dış kontrolden âzade olmasını ve diğer herhangi bir millet aleyhine tevhîh edilmemesini gözetir.

5) Gayesi, her tip insanı (bu insanları siyasî demokrasi, keyfi kudret istimaline karşı korumak gayesini nasıl güdüyorsa) esaretten ve iktisadî güvensizlikten kurtarmak olacak sosyal bir demokratik sistemi derhal kurma görevini Birleşmiş Avrupaya yükler.

6) Alman meselesinin iktisadî ve siyasî veçhelerine ancak Almanya'yı federal bir Avrupa içine alarak hal çaresi bulunabileceğini teyid eder.

7) Birliğe veya Federasyona bağlı olan denizaşırı arazi ve halkların iktisadî, siyasî, ve kültürel ilerlemelerine (bu araziye halen Avrupa memleketlerine rapteden hususî bağların tesiri altında kalınmadan) yardımıda bulunacağını beyan eder.

8 — Acele halledilmesi gereken bir mesele olarak iştirâk eden milletlerin parlâmentoları tarafından kendi üyeleri arasından ve sair fertlerden seçilmiş bir Avrupa Meclisinin şu hususları ifa maksadı ile toplanmasını talep eder:

- a) Avrupa kâmu efkârını teşvik ve ifade etmek;
- b) Avrupa'nın iktisadî ve siyasî bakımdan birleşmesini tedricen tevlid etmek amacını güden derhal alınması gerekli pratik tedbirleri tavsiye etmek;
- c) Böyle bir birlik veya federasyon kurulmasından doğacak anayasa ve hukuk meselelerini ve onların iktisadî ve sosyal neticelerini tetkik etmek;
- d) Yukarıda bahsi geçen amaçlara erişebilmek için gerekli plânları hazırlamak.

9 — Doğacak birlik veya federasyonun demokratik olarak idare edilen ve İnsan Hakları yasasına hürmeti taahhüt eden bütün Avrupa Devletlerine açık olması gerektiğini mütalâa eder.

10 — Böyle bir Yasa'yı kaleme alacak ve demokrasi adını hakkedebilmesi için bir Devletin riayet etmesi gereken temelleri atmak göre-

vini derhal yüklenecek bir Komisyon kurulmasına karar verir;

11 — Bir devletin, fiiliyatda olduğu kadar hukuken kendi vatandaşlarına düşünce, toplanma ve ifade hürriyeti ve siyasi bir muhalefet teşkil etme hakkı tanımaksızın hiçbir veçhile demokrasi addedilemeyeceğini beyan eder.

12 — Bu komisyonun üç ay içinde çalışmaları hakkında rapor vermesini talep eder.

13 — İnsani kıymetler ve insanlık hürriyeti menfaatine Asambelenin Antlaşmanın tatbikini sağlayacak münasip müeyyidelerle mücehhez bir Adalet Divanı kurulması için tekliflerde bulunması gerektiğine ve ortak memleketlerin her ferdinin Antlaşmada ifadesini bulan hakların herhangi bir ihlâli vukuunda kısa bir müddet içinde bu Divan önünde hakkını elde etmesi hususunda kanaat getirdiğini bildirir.

14 — Birleşmiş bir Dünyanın teşkili için Birleşmiş bir Avrupa yaratmanın elzem olduğunu beyan eder.

7) Avrupa Konseyinin teşekkülü :

La Haye Kongresinden sonra, 1948 senesinin sonbaharında "Avrupa Birliği Hareketlerinin Milletlerarası Komitesi" "Avrupa Hareketi" ünvanını almış ve buna değişik teşekküller iltihak etmiştir.

Ağustos 1948 de bu (hareket) in Komitesi bir memorandum neşreterek bir Avrupa Danışma Kurulunun teşkilini; icraî kudrete malik olmak şartı ile üyelerinin millî parlâmentolar tarafından seçilmesini teklif etmiştir. Eylül 1948'de Fransız ve Belçika hükümetlerinin teşebbüsü üzerine Brüksel antlaşmasına imza koymuş olan beş devlet bu memorandum'u tetkike karar vermişler, 25, 26 Ekim'de beş devlet dış işleri bakanları Brüksel Antlaşması Danışma Konseyi toplantısında buluştuklarında 5 Fransız, 5 İngiliz, 3 Belçikalı, 3 Holandalı ve Luxembourg'lu temsilciden mürekkep bir birlik temin edecek çareleri aramaya ve kendilerine bir rapor vermeğe memur etmişlerdir. Bu karara varılmadan birkaç gün önce İngiltere Dominyon antlaşması yolu ile sair Avrupa komşuları ile birlik teşkil etmesinin "Britanya Müsterek Ülkesi Devletleri, Birleşmiş Milletler ve dünya barışının korunması menfaatleri ile bağdaştığı" müşahadesinde bulunmuşlardı. Neşredilen bildiride Danışma Kurulundan bahis olunmamakla beraber önceden Bay Attlee ile Bay Churchill arasında tea-ti edilen mektuplarda bunun sözü geçmiştir. Nitekim Britanya hükümetinin bu sahadaki ilk müsbet teklifi Dominyonlar Konferansından hemen sonra vukubulan Paris toplantısında Bay Bevin tarafından yapılmıştır.

Bay Bevin'in teklifleri de yukarda kuruluşundan bahsettiğimiz komiteye tevdi edilmiştir.

Teklifler hükümetler tarafından tayin olunan, bütün partilerin temsilini gerektirmeyen bir "Avrupa Konseyini" derpiş ediyordu. Konsey Bakanlara münhasır olmayacak, herhangi bir karar alınması için genel rıza kâfi gelecekti.

Bunun üzerine "Avrupa Hareketi"nin İcra Komitesi bir uzlaşma teklifinde bulunmuştur. Buna göre hem bir bakanlar Komitesi hem Danışma Kurulu kurulacak, sonuncusunda bütün partiler temsilcileri bulunacaktı. Yeni beş millet Komitesi eski Fransız Başbakanlarından Bay Herriot'nun başkanlığında olmak üzere 26 kasım tarihinde Pariste bu üç plânın tetkikine başladı.

Şubat 1949 tarihinde beş dış işleri bakanının Danışma Konseyine şu teklifler yapılmıştı :

1 — Avrupa Konseyi bir Bakanlar Komitesi ve bir Danışma Kurulundan teşekkül etmelidir;

2 — Komite, müdafaaya taallük edenler müstesna genel mahiyette bütün meseleleri müzakere edebilmelidir;

3 — Ferdî hükümetlerin arzu edecekleri tarzda teşkil edecekleri Kurul Komiteye ekseriyetle karar ittihaz etmelidir;

5 — Kurul tonlantıları normal olarak senede bir vukubulmalı ve âleni olmalıdır.

Danışma Konseyi, yeni Konseyin hazırlığına iştirak etmeleri için sair Avrupa devletlerinin de çağrılmalarına karar vermiş ve İtalya bu arada bilhassa zikredilmiştir.

7 Mart tarihinde Danimarka, İrlanda, İtalya, Norveç ve İsveç hükümetlerine davetiyeler yollanarak yeni görüşmelerde bulunmak üzere ilk beş devletde iştirakleri talep olunmuştur.

Mayıs ayının 3 ünde on devletin dış işleri bakanları Londrada toplanarak bir statü hazırlanmasına karar vermişler ve bu statü elçilerden mürekkep bir komite tarafından kaleme alınmıştır.

Avrupa Konseyi Statüsü Dış İşleri Bakanları tarafından 5 Mayıs tarihinde imzalanmış ve aynı gün yayımlanmıştır. Bakanlar yeni konseyin ilk toplantısının Ağustos 1949 da Strasburg'da vukubulacağını da ilân etmişlerdir. Türkiye ve Yunanistanın Konseye girme tekliflerinin müsait karşılanması kararlaştırılmıştır.

Türkiyenin üyeliğe kabulünde Fransanın ettiği yardımı bilhassa kaydetmek lâzımdır. Fransız Dış İşleri Bakanı Bay Robert Schuman iltihakımıza taraftar olduğunu birçok vesilelerle açıklamıştır. Londra hareket etmeden önce 2 Mayıs 1949 tarihinde akdettiği basın toplantısında, Bay Schuman, parlamentoya sahip ve demokratik prensiplere

tevfikan idare edilen her memleketin Konseye girmesine taraftar olduğunu bildirmiş Türkiye ve Yunanistanın Konseye alınmalarını hükümetinin destekleyeceğini ilâve etmiştir. Bay Schuman'ın kanaatince Yunanistanda vukubulan dahilî harp bir engel teşkil etmektedir; çünkü Avrupa Konseyinin askerî mahiyeti yoktur, yalnız ekonomik ve sosyal meselelerle ve hukuka taallük eden işlerle meşgûl olacaktır.

Türkiyenin Avrupadan ziyade Orta Şark'a ait olduğu itirazına ise Bay Schuman Türkiyenin menfaatlerinin yalnız Avrupa kıt'asında bulunmadığının âşikâr olduğunu fakat Büyük Britanyanın da aynı durumda olduğunu ileri sürmüştür.

Büyük Britanyanın menfaatlerini Avrupa menfaatleri ile uzlaştırmak için bulunan çarelerin Türkiyeye de tatbik edilebileceğini Bay Schuman sözlerine ilâve etmiştir (52).

Mamafih Türkiye Konseye girdikten sonra dahi bu duhul aleyhine tektük de olsa itirazlar vukubulmuştur (53).

Avrupa Konseyi kurulurken, kanaatimizce federal bir Avrupa teşkiline doğru ileri bir adım atılmıştır. Bu hamle ise "iki adım ileri bir adım geri" formülü ile elde edildiği intibamı uyandırmaktadır.

Statü (54) ilerde bir Avrupa federal hükümeti veya Parlâmentosu halini alabilecek bir teşekkül meydana koyarken bunun çabuk vukubulmaması için bütün tedbirleri de almaktadır.

Londrada teşkilâtın ismi görüşülürken dahi bu ihtiyatlı harekete şahit olunmuştur. Fransızların teklif ettikleri "Avrupa Birliği" adı kabul edilmemiş daha az bağlayıcı olan "Avrupa Konseyi" ad olarak seçilmiştir. (55).

Statünün tetkikinden devletlerin egemenliklerini tam olarak muhafaza ettikleri anlaşılmaktadır. Egemenliğin bekçiliği ise Bakanlar Komitesine verilmiş gibidir. O kadar ki Stasbourg çalışmalarının daha başından gündem tesbit edilirken Komite ile Kurul arasında çatışma vukubulmuş ve Churchill komitenin müdahalesinin tartışma hürriyetine aykırı olduğunu ifadeden çekinmemiştir.

Zamanın ve zeminin pek müsait olmasına rağmen Avrupa Konseyine dahil olan memleketler öyle kolay kolay egemenliklerinden vazgeçmeye benzmiyorlar. Stasbourg çalışmaları bir diplomatik konferans man-

(52) Bk: "The Times" gazetesi. 3 Mayıs 1949.

(53) Bk: "İnsan Hakları" Dergisi. Sayı 34. Ekim 1949 sayfa 19.

(54) Statünün tercümesi için Bk. bizim "Avrupa Konseyi ve Statüsü". "İnsan Hakları" dergisi. sayı 34.. Sayfa 20-26.

(55) Bk: "The Times" gazetesi. 4 Mayıs 1949.

zarası arzemiştir. İlerde Avrupa Konseyi, demokratik bir Avrupa Federasyonunun filî organı halini alabilecek midir?

Temennimiz okması yolundadır. Zira egemen devletler arasındaki bugünkü zahiri sükûna bakarak barışın bir alışkanlık şeklinde kendiliğinden yerleşeceğini zannetmek büyük hataya düşmek olacaktır.

1900 Avrupasında, Avrupa Sakinleri bir diyardan ötekine pasaporta dahi lüzum hissetmeksizin seyahat edebiliyorlar ve barış da pek alâ yerleşmiş addediliyordu. Fakat yine de egemen devletlere ve bu devletler arasındaki kuvvet muvazenesine istinat eden bu zâhiri Avrupa nizamı günün birinde yıkıldı ve Birinci Cihan harbi çıktı.

Bugün Avrupa devletlerini idare edenlerin, geçmişin derslerini göz önünde tutarak ve millî bencillik hislerini mümkün olduğu kadar bastırarak hareket etmeleri lâzımdır. Kaldı ki âmme efkârının onların bu çalışmalarını kolaylaştıracak derecede lehlerinde olduğunu ilâve edebiliriz. Bay Georges Bidault Strasbourg toplantısında şöyle demiştir: "Sair zamanlarda böyle bir hâdise ihtilâl addedilebilirdi. Bugün âmme efkârına okadar tabii gelmektedir ki kimse şaşmamaktadır.

Bu yeni zamanların bir hususiyetidir.